

NaderBekeken

De Zoon die de boom heiligt

Verder in dit nummer o.a.:

- Onze Majesteit
- Slechte wetten?
- Dienende taken

Ruimte in de kerk

Aanvaard mensen met een zwak geloof zonder hun overtuiging te bestrijden. De een gelooft dat hij alles mag eten, maar iemand die een zwak geloof heeft eet alleen groenten. Wie alles eet mag niet neerzien op iemand die dat niet doet, en wie niet alles eet mag geen oordeel vellen over iemand die dat wel doet, want God heeft hem aanvaard. Wie bent u dat u een oordeel velt over de dienaar van een ander?

(Romeinen 14:1-4a)

Schriftlicht
Pieter van den Berg

Is er ruimte in de kerk? Natuurlijk! Ruimte voor zondaren die het bij Christus zoeken. Ruimte voor wie maar gelooft. In de katholieke kerk is ruimte voor alle mensen die geloven. Maar hoeveel ruimte is er voor verschillen? Voor verschillende visies en verschillende overtuigingen? Er mag geen ruimte zijn voor een valse leer over de Heer. Tegelijk pleit Paulus in Romeinen 14 voor een opvallende verdraagzaamheid. Hij pleit voor ruimte in de kerk! Hoe gaat Paulus hier om met verschillen in de kerk?

Tolerant?

Verschillen kunnen mooi zijn en een verrijking. Sommige verschillen doen er niet toe in Christus, want het geloof is het dat samenbindt en verschillen overbrugt. Toch zijn daarmee verschillen niet weg en het omgaan ermee is niet gemakkelijk. En sommige verschillen zijn niet toelaatbaar. De ruimte in de kerk is een begrensde ruimte. In onze kerken hebben we ook te maken met verschillen, toenemende verschillen, zo lijkt het. Hoe ga je daarmee om? Er wordt gepleit voor tolerantie, voor

verdraagzaamheid. Maar dat voelt niet altijd goed. Het past zo goed bij deze tijd, te goed. Het is de tijdgeest om te zeggen dat je niet te moeilijk moet doen over verschillen, dat je niet te dogmatisch moet doen. Dat je elkaar ruimte moet geven. Ieder mag zijn eigen mening hebben. Wie zegt dat jij het bij het rechte eind hebt? Jij hebt de waarheid niet in pacht. Dat past bij de postmoderne opstelling. Toegegeven, het kan zijn dat je te veel doet alsof jouw mening de waarheid is. Het kan dat je te veel doet alsof alles helder en duidelijk uit de Bijbel is af te lezen. Het

kan zelfs zijn dat je daarin misschien te veel door het waarheidsideaal van de moderne tijd beïnvloed was – alsof alles met het verstand te beredeneren valt. Maar dat betekent nog niet dat je in het andere uiterste moet vallen en alle verschillen maar moet wegrelativeren. Dat willen we niet.

Toch lijkt Paulus in Romeinen 14 een relativerende houding aan te nemen. Hij schrijft direct aan het begin: 'Aanvaard mensen met een zwak geloof zonder hun overtuiging te bestrijden' (vs. 1). En verderop: 'Wie bent u dat u een oordeel velt over uw broeder of zuster?' (vs. 12a). Paulus pleit voor tolerantie ten opzichte van elkaars meningen en voor aanvaarding van elkaar als persoon. Is Paulus ook onder de postmodernen? Het is duidelijk dat Paulus doet aan conflictbemiddeling.

Verschillen in Rome

De brief van Paulus aan de gemeente te Rome is een prachtige evangelische

uiteenzetting. Paulus had graag het evangelie in Rome gebracht, maar het evangelie was hem voor. De Geest had voor de Heer in de stad van de keizer een gemeente voor Christus laten ontstaan. Een gemeente die waarschijnlijk vooral bestond uit heidenchristenen. Een gemeente die ontstond vooral los van en naast de grote synagoge van de Joden. Door allerlei reizende medewerkers en gelovigen is het tot een gemeente gekomen in Rome. Al kende Paulus de gemeente zelf niet, blijkbaar had hij ook gehoord van spanningen in de gemeente, want daarop gaat hij in dit hoofdstuk in.

Alleen groenten?

Paulus zegt niet veel over de diverse standpunten. Hij typeert ze kort. 'De één gelooft dat hij alles mag eten, maar iemand die een zwak geloof heeft eet alleen groenten' (vs. 2). 'De één beschouwt bepaalde dagen als een feestdag, voor de ander zijn alle dagen gelijk' (vs. 5). In vers 21 noemt Paulus ook het al of niet eten van vlees en het drinken van wijn. Voor de één is het geen probleem, voor de ander is het 'onrein'.

Veel uitleggers bezien deze verschillen tegen een Joodse achtergrond. Het gaat dan om Jodenchristenen die de wetten uit het Oude Testament nog hoog hielden. De wetten over de sabbatten en feestdagen; de reinheidswetten. Geen varkensvlees eten, en omdat je niet weet of ander rein vlees koosjer is, kun je maar beter helemaal geen vlees eten. Dit past minder bij de brief als geheel. In het Oude Testament wordt het drinken van wijn ook niet verboden. Uit de brief blijkt nergens invloed van judaïsten, die de gelovigen willen dwingen om zich aan het Oude Testament te houden.

Andere uitleggers leggen de situatie van Rome naast die van Korinte. Uit de brief aan Korinte lezen we hoe daar ook het wel of niet eten van vlees tot een heftig conflict leidt (1 Kor. 8 en 10). Daar speelt het een grote rol dat het vlees aan afgoden is gewijd. In Korinte heeft het duidelijk een heidenchristelijke achtergrond. Paulus geeft daar aan dat je het als christen niet kunt maken om

deel te nemen aan de offermaaltijden gewijd aan de afgoden, maar het vlees dat je bij andere maaltijden krijgt aangeboden, mag je gewoon eten, zonder eerst te informeren of het aan afgoden is gewijd. In Romeinen 14 lezen we niets over het punt van de afgoden. De toon waarop Paulus erop ingaat, is ook heel anders.

In Rome kan het goed gaan om heidenchristenen die nog niet los zijn van hun heidense achtergrond. Ze hechten nog aan bepaalde dagen, omdat er in hun denken een groot verschil is tussen gunstige dagen en ongunstige dagen. Dagen waarop je juist wel of juist niet een transactie moet sluiten. Dat is nog een restant van angstig bijgeloof, waarvan de één al los is en de ander niet. Vanuit hun vroegere heidense achtergrond waren de gemeenteleden gewend aan allerlei religieus getinte voorschriften, rituelen en wetten. Daarbij kan het best dat ze, nu ze christen zijn geworden, ook kijken naar de voorschriften uit de wetten van Mozes. Er hoeft geen invloed van judaïsten te zijn en de gemeente kan los van de synagoge zijn ontstaan, maar de Joodse leefwijze was met zo'n grote synagoge in Rome algemeen bekend. Gewend aan eigen religieuze regels rond dagen en voedsel kan men zo ook bepaalde Joodse regels zijn gaan overnemen.

Dit lijken voor ons geen grote verschillen. Je kunt je misschien nauwelijks voorstellen dat hier conflicten over ontstaan. Totdat deze verschillen dichtbij komen. Je eigen broeder of zuster blijkt zo te denken. Dan vraagt het een positieus: hoe stel jij je op? En juist op die reacties gaat Paulus in.

Veroordelen en minachten

'Wie alles eet mag niet neerzien op iemand die dat niet doet, en wie niet alles eet mag geen oordeel vellen over iemand die dat wel doet' (vs. 3a). In vers 1 had Paulus al gesproken over 'de zwakke in het geloof' die niet alles eet. Neerkijken en veroordelen – dat zijn de typerende reacties die Paulus aan de kaak stelt. De sterke gaat minachten. De zwakke gaat veroordelen. Iemand die strenger is, oordeelt over iemand die ruimer denkt: 'hij is fout bezig'.

NaderBekeken

- **Schriftlicht**
Ruimte in de kerk 34
 Pieter van den Berg
- **Kroniek**
Onze Majesteit 37
Homoindekerk.nl 38
Bidden in januari 40
 Kees van Dijk
- **Thema**
Jezus de Messias, de vervulling van Israël 42
 Rob van Houwelingen
- **Column**
Zal ik een gebedje voor u doen? 47
 Gijs Zomer
- **Woordwaarde**
Ik gaf hun slechte wetten... 48
 Hans de Wolf
- **Waarom naar de kerk?**
Geconcentreerd 51
 Pieter Niemeijer
- **Rondblik**
Gelijkwaardig in ongelijke dienst. Man en vrouw in de gemeente 52
 Arie Kamer
- **Gelezen**
Vergeving, de kern van het christelijk geloof 56
 Kees van Dijk
- **Gedicht**
Naar psalm 79, Piet van Midden 58
 Gert Slings
- **Persrevue**
Wat een hunkerende generatie nodig heeft 59
Duran Renkema een jaar later 61
D66, een partij van christenpesters of hoeder van de democratie? 62
 Perry Storm

Iemand die ruimer denkt, kijkt neer op iemand die rechtlijniger is: 'hij is dom bezig'. Zo gaat het nog steeds. Het is makkelijker om tolerant te zijn als je zelf ruimer denkt. Een ander accepteren die ruimer denkt, dat is veel moeilijker. Bijzonder trouwens dat Paulus onbekommerd over 'zwakken' en 'sterken' spreekt. Wie wil nou om z'n standpunt als 'zwak in het geloof' neergezet worden? Toch kiest Paulus zo wel positie, maar hij levert zich niet aan de sterken uit. Hij bekritiseert juist het veroordelen en op elkaar neerzien! Dáár gaat het fout in Rome. Mensen die tegen elkaar opbieden. Mensen die er heilig van overtuigd zijn dat zij gelijk hebben en dat de anderen het verkeerd zien. 'Als je christen wilt zijn, dan moet je het op *die* manier doen. Zeker weten!' Ze zijn met elkaar bezig, maar ze letten niet op de Heer.

Ruimte voor de Heer

Paulus doet aan christelijke conflict-hantering. Op een bijzondere manier. Hij zegt: Aanvaard elkaar! Zonder 'elkaar te overtuigen' (NBV) of 'zonder de meningen te onderzoeken' (NBG-1951). Opvallend! Paulus gaat niet koste wat het kost de ene partij overtuigen van het ongelijk. Hij zegt: 'Mensen, doe rustig aan, een beetje kalm!' Aanvaard elkaar. Onze reactie is dan al snel: 'Ja maar, je moet toch pal staan voor de waarheid?!' Toch doet Paulus hier wat anders.

Paulus gaat niet de sterken gelijk geven, hij gaat niet de zwakken overtuigen. Nee, hij wijst op Christus. Hij wijst op de band die iedere gelovige heeft met God! Aanvaard elkaar: 'want God heeft hem aanvaard. Wie bent u dat u een oordeel velt over de dienaar van een ander?' (vs. 3b-4). Met al hun kritiek op elkaar hebben ze kritiek op dienaren van Christus! Iedere gelovige heeft een band met Christus. Sterk of zwak, allen dienen Christus. Paulus zegt: Jullie zijn zó met elkaar bezig, dat jullie geen ruimte voor Christus laten! Frappant, treffend – daar waren wij zo niet opgekomen. Met alle goede bedoelingen om op te komen voor de waarheid kun je blijkbaar dé waarheid van de geloofsband met de levende Heer vergeten!

De één eet iets wel, de ander eet iets juist niet, maar beiden doen het om de Heer te eren en ze danken God (vs. 6). 'Niemand van ons leeft voor zichzelf en niemand sterft voor zichzelf' (vs. 7) en 'of we nu leven of sterven, we zijn van de Heer' (vs. 8). In leven en sterven zijn wij het eigendom van Christus – in de belijdenis van Zondag 1 hoor je de echo van Romeinen 14. Het is mooi dat die kernbelijdenis midden in zo'n super-praktisch hoofdstuk staat. Niet in een uitleg van de leer, maar in een toepassing op het leven. De geloofsband met Christus is voor Paulus van heel praktische betekenis in dit conflict.

Ruimte voor de Heer! Daarvoor pleit Paulus. Je ziet het Paulus telkens weer doen. Christus centraal zetten – ook hier in de conflict-hantering (Rom. 14). Jij bent van Christus – en die ander is van Christus! Als jij de ander zo veroordeelt en als jij de ander zo minacht, als jij vindt dat die ander precies zo moet denken als jij, *dan ga je tussen de ander en de Heer in staan!* Geef meer ruimte aan de Heer!

Maximaal Christus dienen

Meer ruimte voor de Heer! Dat is gelijk het verschil tussen een 'postmodern' elkaar maar vrijlaten of een 'modern' elkaar proberen te overtuigen. Paulus zet Christus centraal. Hij is de Heer. Dien Hem! Christus' dienaren krijgen veel vrijheid om hun leven voor Hem in

te vullen. Op allerlei punten is er vrijheid om je leven voor Hem in te vullen. Vrijheid wordt vandaag met hoofdletters geschreven. Dat spreekt ons aan. Waarbij wij geneigd zijn om te denken: 'Mooi, als er geen direct gebod is in de Bijbel, dan mag ik het dus lekker zélf weten. Dan gebruik ik die vrijheid voor mijzelf, voor wat ik fijn vind.' Op die lijn vraag je: 'Waar staat in de Bijbel dat ik dit of dat moet doen, waar staat dat dit of dat niet mag?' Maar dat is niet de christelijke vrijheid waaraan Paulus denkt. Paulus zegt juist: Je bent helemaal van Christus. Je bent bevrijd om je hele leven aan God te wijden. Dan gebruik je die vrijheid niet als ruimte voor jezelf los van God, maar de hele ruimte van je leven gebruik je om Hem te dienen. Daarover zal ieder zich voor Christus moeten verantwoorden (vs. 12). Deed je alles uit geloof!? (vs. 23). Wat je niet uit geloof doet, is zondig.

Ruimte voor elkaar

Zo komt er ook ruimte voor elkaar. Je bent zo betrokken op Christus en daarom op de dienaren van Christus. Je laat je aanvaarding van de ander niet afhangen of de ander wil veranderen. Je aanvaardt de ander en wil zelf je gedrag erop aanpassen! Om de ander laat ik vlees en wijn zo nodig staan (vs. 15). Als de ander dreigt af te vallen van het geloof en dreigt terug te vallen in heidense patronen, is het belangrijker dat de ander liefde proeft. Binnen de ruimte van de aanvaarding is er dan ook ruimte voor geloofsgroei: zwakken mogen sterker worden in het geloof. Ruimte in de kerk dus. Ruimte voor de Heer. Dat vertaalt zich in ruimte voor elkaar. Een prachtig staaltje van conflict-hantering van Paulus: bij alle verschillen ruimte voor de Heer!

Onze majesteit

Kroniek
Kees van Dijk

© Rijksoverheid

Als een complete verrassing kwam het moment dat Hare Majesteit Koningin Beatrix haar aftreden bekendmaakte. Wie had het verwacht, in de week na twee intensieve staatsbezoeken, waarbij ze onvermoeibaar haar taak vervulde? Wie verwachtte het terwijl kranten ons voorrekenden dat ze zo ongeveer de jongste regerende vorst van Europa is?

Maar op maandagavond 28 januari 19.00 uur was er die waardige toespraak. Hier sprak een Majesteit. Maar ook iemand met wie je je verbonden weet. Onze vorstin bekleedt haar ambt met nauwgezetheid en deskundigheid. En daarbij gaat het ambt voorop. Nooit schermde ze met haar persoonlijke noden en vreugden. Ze kregen hun plek, maar daarin bleef ze een bepaalde gereserveerdheid houden.

We mogen vermoeden hoeveel verdriet het sterven van haar ouders haar gedaan heeft, en wat het overlijden van haar echtgenoot en het vreselijke ongeluk van Prins Friso met haar deden.

Betrokken ambtsinvulling

Het koningschap is geen personality-show. Niet in goede dagen en niet in kwade. Dat de koningin weet heeft van verdriet en zorgen, komt het meest naar voren op momenten waarop ze zich met de moeiten van anderen identificeert. Als ze meeleefde met getrof-

fenen van rampen, de Bijlmerramp, de vuurwerkramp in Enschede, en tijdens het laatste staatsbezoek met het verdriet van ouders om een verongelukt kind. Dan belichaamt ze medeleven. En dan kunnen we merken dat we te doen hebben met een door en door betrokken mens, die de vreugde en de pijn van ons allen kan belichamen: de pijn van het kind dat zijn ouder verliest, de pijn

Een door en door betrokken mens

van wie zijn partner moet missen. De zorgen van een moeder om haar kind. Zo is ze de vorstin van ons. En zo heeft ze respect verworven dat verdergaat dan het respect voor de functie. Respect voor een ambtsdrager om zijn of haar ambt heeft in onze tijd de wind niet mee. Het respect voor Koningin Beatrix heeft te maken met hoe zij als persoon invulling heeft gegeven aan dat ambt. Ook echte republikeinen

spraken alleen met respect over haar. Zelfs als je met het ambt niet veel ophebt, neemt deze vorstin je voor zich in.

Betrokken op haar volk, dienstbaar, en niet zichzelf als persoon in de schijnwerpers plaatsend. En in die lijn is het ook goed verdedigbaar het ambt zo van de persoon te scheiden dat aftreden bij een goede lichamelijke en geestelijke gezondheid verdedigbaar is. Er zijn immers voldoende waarborgen voor een opvolging met kwaliteit.

Goed moment

Hare Majesteit legde een verband tussen haar aftreden en het gegeven dat ons land 200 jaar een koninkrijk is. Een dergelijk feit kun je herdenken door uitgebreid terug te kijken op die 200 jaar en op allen die in die tijd het hoogste ambt hebben bekleed. Dat zal dit najaar ook ongetwijfeld gebeuren.

Het is ook een goed moment om vooruit te kijken naar wat het koningschap betekent in ons land in de eenentwintigste eeuw. En daarbij is voor deze troonsoverdracht een goed moment gekozen.

Bijzonder en ontroerend beleefde ik het slot van haar korte toespraak. De Koningin sprak: 'Ik ben u diep dankbaar voor het vertrouwen dat u mij heeft

gegeven in de vele mooie jaren waarin ik uw koningin mocht zijn.' In zijn eenvoud staat het er in een paar woorden: ze is koningin geweest in een democratisch land. Een land waarin vele politici kwamen en gingen, dongen naar de volksgunst en die ook weer moesten inleveren. In dat bestel heeft ze het als een voorrecht gezien onze vorstin te mogen zijn. En daarin het vertrouwen van velen te genieten.

We wensen haar een gezegende tijd van afscheid nemen toe. En we spreken de bede uit dat ze nog lang en in goede gezondheid deel mag uitmaken van ons koningshuis.

Onze kroonprins, de Prins van Oranje en Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Máxima treden op 30 april aan als koning en koningin. Er zal in hun levens en in de levens van hun kinderen veel veranderen. Maar met de jaren is er vertrouwen gegroeid dat ook Willem Alexander op een hem eigen en deskundige wijze vorm zal kunnen geven aan dat bijzondere ambt.

Bij de gratie Gods

In een democratisch land wordt de monarchie nogal eens beleefd als een vreemd verschijnsel. Naar zijn aard wordt de vorst niet door het volk gekozen. De erfopvolging bepaalt wie geroepen wordt tot het koningschap. Dat stelt hoge eisen aan de monarch. Hij moet vrij staan ten opzichte van

het partijpolitieke gebeuren.

Ook op een andere manier staat de monarchie haaks

op het levensgevoel van veel mensen. Mogen wij niet zelf uitmaken wat wij met ons leven gaan doen? Ik sta zelf in mijn gezin te midden van jongeren die allemaal een enorm pakket van keuzemogelijkheden over zich heen krijgen. Wat kun je allemaal wel niet worden in je leven. En hoe weet je wat het beste, leukste en uitdagendste is, waarin je je het beste kunt ontplooiën?

Tussen al die keuzestress worden er mensen geboren voor het koningschap. Geen echte keuzevrijheid. Maar wel een roeping. Als gelovigen beseffen we dat die roeping in laatste instantie niet

uitgaat van de volksgunst. Maar dat het de Here zelf is die mensen roept. De gratie Gods. We mogen hopen dat ook zo'n kijk op het koningschap ons eraan herinnert dat niet zelfontplooiing ons uiteindelijke doel is, maar dienst aan de Here die ons geschapen heeft en die ons op onze specifieke plek stelt.

Als gelovigen weten we ons geroepen te bidden voor wie een hoog ambt bekleden.

1 Timoteüs 2:1 en 2 *Allereerst vraag ik dat er voor alle mensen gebeden wordt, dat er smeekbeden, voorbeden en dankgebeden voor hen worden uitgesproken. Bid voor alle koningen en gezagsdragers, opdat we rustig en ongestoord kunnen leven, in alle vroomheid en waardigheid.* Wie bidt, past het ook om te danken, voor de werkkraft, de gezondheid en de solide kwaliteit van onze trouwe vorstin. En dan dienen we ook onze kroonprins, de prinses en hun kinderen op te dragen aan de Here, die Koning van de koningen en Heer van de heren is.

Homoindekerk.nl

In onze kerken wordt geworsteld met het thema homoseksualiteit. Door broeders en zusters die deze geaardheid hebben en daar een plek aan moeten geven in hun leven. Wat vraagt de Here van me, ook in dat heel intieme deel van mijn gevoelsleven?

De worsteling van al die leden van de gemeente wordt op een bepaalde manier, maar hoe gebrekkig, weerspiegeld in de worsteling die de gemeente, de kerkelijke gemeenschap heeft rond dit thema. Wat vraagt de Here van ons? Hoe dienen we ons op te stellen ten opzichte van broeders en zusters die blijken geven van homoseksuele geaardheid?

Dat raakt de pastorale omgang. Het raakt de ethische discussie in de kerk. Wat is de wil van de Here, en wat doe je wanneer je in de concrete situatie

moet vaststellen dat iemand onder de maat van Gods wil blijft? Geldt dat niet in allerlei opzichten voor ons allemaal?

Als kerken beseffen we dat er geen pasklare antwoorden zijn. Dat er in elk geval veel strijd is en veel gesprek dient te wezen.

We hebben in het verleden het besluit genomen de homoseksuele leden van de gemeente en ook de gemeente zelf van dienst te zijn met een website waarin kerkelijke uitspraken, artikelen,

lezingen, preken en andere publicaties werden verzameld. En de bedoeling daarvan is, dat het helpt bij de meningsvorming in de concrete situaties.

Deze website functioneert vanuit het Deputaatschap OOG (ondersteuning ontwikkeling gemeenten). En de site is niet alleen van de GKv maar wordt mede aangestuurd door een vergelijkbaar deputaatschap van de NGK. Er zijn ook bijdragen op de site uit CGK-koker. Op de site staat het zo:

De website bevat persoonlijke verhalen, preken, artikelen, boekrecensies, toespraken, beleidsstukken, besluiten van kerken (landelijk en plaatselijk), catechese- en gespreksmateriaal en verwijzingen naar audio- en videomateriaal. Het materiaal is geschreven of ontwikkeld binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken, de

Verskillende geluiden

Op de laatste synode van de kerken (Harderwijk) kwam ook deze website ter sprake. Dat gebeurde naar aanleiding van een brief van een kerk die bezwaren had tegen het open karakter van de website. Op de site staan namelijk niet alleen artikelen die de weg wijzen die we als kerken altijd gewezen hebben: homoseksueel verkeer is als zonde af te wijzen. Hoe moeilijk die boodschap ook in concrete situaties aan de man/vrouw te brengen is en hoe haaks die boodschap ook staat op onze cultuur.

Er staan op de site ook publicaties die aandringen op tolerantie van homoseksueel samenleven, artikelen waarin de besluiten binnen de NGK worden verdeeld om homoseksueel samenlevenden ook als ambtsdragers te accepteren. En dat allemaal terwijl op de synode van Zwolle-Zuid onze kerken in een concrete situatie van appel niet de

discussie is er en die hoeven we voor niemand te verstoppert. Het congres dat vorig jaar in Kampen werd georganiseerd en dat zijn neerslag vond in het boekje *Open en kwetsbaar*, legt daar een duidelijk getuigenis van af.

Forum

Maar wie als kerk een site steunt, wil dat die site ook werkelijk een zuiver geluid geeft. En nu klinken er allerlei stemmen door elkaar. En wie is daar tenslotte mee gediend? Ik stel me een jongeman voor die zijn eigen homoseksualiteit maar moeilijk kan toegeven. Hij zoekt oprecht de weg van de Here. En hij komt op de website *homoindekerk.nl* terecht. Hoe wordt hij door al die verschillende geluiden geholpen? Moet hij het indrukwekkende en kwetsbare verhaal van Wolter Rose (universitair docent te Kampen GKv) zich trachten eigen te maken? Of moet hij de ruimere opvattingen van B. Loonstra (CGK) of H. de Jong (NGK) volgen? Wat moet hij met de onderling verschillende portretten van mensen, waarbij de een het toch

een plaats geeft. Maar naar zijn aard is deze site geworden tot een forum waarin verschillende geluiden naast elkaar staan en elkaar aanvullen, maar evengoed tegenspreken. En er staat ook heel wat op waar je als kerk geen verantwoording voor kunt nemen. Zo geeft naar mijn mening een kerk geen leiding.

Slechts uitgangspunt

Op de synode haalden de voorstellen om de medewerking aan de site te beëindigen het niet. Wel werd er uitgesproken dat op de site duidelijkheid moest zijn over een aantal dingen. Letterlijk sprak de synode in een van de gronden om niet te stoppen met de site uit: *3. Deputaten OOG zijn zich bewust als mede-toezichthouder van de website dat Gods Woord de seksuele omgang heeft verbonden aan de relatie man-vrouw binnen het huwelijk, en zullen dit ook op de website kenbaar maken.* Tot op heden is dit besluit toegevoegd onder aan de rubriek *Rapporten en besluiten landelijke kerkgenootschappen.*

vrijmoedigheid hadden het samenleven van homoseksuele broeders en zusters, zelfs in een situatie waarin een kuisheidsgelofte was afgelegd, te aanvaarden.

Zo klinken er wel heel verschillende geluiden onder de verantwoordelijkheid van een kerkelijk deputaatschap. Er gingen stemmen op om de samenwerking rond deze website dan maar te beëindigen. Dan staat het allemaal niet meer onder kerkelijke verantwoordelijkheid op het web. Weer anderen zeiden juist dat deze geschakeerdheid van bijdragen een goed beeld geeft van de discussie zoals die er nu eenmaal is. Van dat laatste ben ik overtuigd. Die

ook heel anders beleeft dan de ander. Om het maar te zeggen met de woorden van een van hen:

De ethiek guru's in Kampen en Apeldoorn en van de Ned. Hervormde kerk weten het eigenlijk ook niet. Ze redeneren allemaal vanuit de bijbel, maar via de hermeneutiek (=bijbeluitleg) komen ze op verschillende standpunten. Wie ben ik dan om de wijsheid wel in pacht te hebben?

Willen we als kerken verantwoordelijk zijn voor een dergelijke relativisering? Is dit hulp?

Dit alles kan een duidelijke functie hebben in het komen tot een levenswijze waarin je de homoseksualiteit

Ook wordt het inhoudelijk vermeld op de pagina over de doelstellingen van de site, die ik hieronder opneem:

De website is opgezet met het doel een nuttige bijdrage te leveren aan de bezinning, de visieontwikkeling en de toerusting binnen de kerken rond homoseksualiteit. Voorwaarde daarbij is dat de auteurs zich gebonden weten aan en aangesproken willen worden op Gods Woord als enige norm voor leer en leven.

De redactie wil met een gevarieerd informatieaanbod recht doen aan de verschillen van inzicht binnen de kerken over dit onderwerp en het gezamenlijk luisteren naar Gods Woord stimuleren. Ook hoopt het onder

leiding van Gods Geest bij te dragen aan een groei van eenheid in inzicht en houding. De redactie hanteert daarbij als uitgangspunt dat Gods Woord de seksuele omgang heeft verbonden aan de relatie man-vrouw binnen het huwelijk.

Er wordt van geen enkel artikel op de site aangegeven dat het niet strookt met het principe dat ik hierboven aangaf.

Onder het kopje verantwoordelijkheid meldt de website het volgende:

De op de website geplaatste bijdragen mogen niet gezien worden als het standpunt van de kerken of van de redactie. De oorspronkelijke schrijvers of makers dragen als enige verantwoordelijkheid voor de inhoud van de geplaatste bijdragen.

De kerken en de redactie hebben dus een standpunt (of in elk geval een uitgangspunt), maar dat standpunt hoeft

niet uit de bijdragen te spreken. Begrijpen we wat we lezen? Het leek mij goed daar in deze Kroniek de vinger bij te leggen.

Bidden in januari

De maand januari had drie dingen die ineens dicht bij elkaar plaatsvonden en in hun combinatie mij te denken gaven.

Week van gebed

In januari vindt de week van het gebed plaats. De Evangelische Alliantie organiseert dat wereldwijd. En in allerlei plaatsen in de wereld wordt er door gelovigen samen gebeden. In mijn eigen woonplaats is het sinds een paar jaar dat we er wat aarzelend aan meedoen. We zien het als een gebed *om* eenheid, en niet zozeer een gebed *vanuit* een eenheid die er al zou zijn, ondanks de verdeeldheid van de instituten. Dan zou dit initiatief een doekje voor het bloeden zijn dat voorbijgaat aan het onbestaanbare dat je elkaar als broers en zussen herkent, maar elke zondag gescheiden wegen gaat. Dan worden we gesust door een oecumene van het hart.

Zo komen er mensen samen om de Bijbel te horen, te bidden en te zingen. Bij de bijeenkomst die ik in mijn eigen kerk mocht leiden, ontmoette ik behalve broeders en zusters die ik elke zondag mag zien, mensen uit de Zuid-Molukse kerkgemeenschappen, twee collega's en diverse kerkleden uit de PKN, katholieken en leiders van het plaatselijke Apostolisch Genootschap, leden van diverse evangelische gemeenten.

Als je met elkaar spreekt, ontdek je dat je veel dingen met elkaar deelt. En ook loop je al pratend tegen behoorlijke verschillen op die het voor mij duidelijk maken dat we bepaald niet in een kerkverband passen.

Maar je mag bidden om geloof. Dat wat samen kan brengen, is (een wonder van God): gezamenlijk buigen voor het Woord van God. En daarop was mijn gebed die week gericht.

Dat is het eerste van de drie dingen die me in hun combinatie te denken geven.

Ds. Hoorn

Het tweede is het overlijden van ds. Johannes Hoorn. Onlangs meldde het *Nederlands Dagblad* zijn sterven. Hij overleed 63 jaar oud aan de gevolgen van kanker. Daarmee wordt de afgescheiden kerk van Grootegast vacant.

Laten we even opfrissen hoe dat ook alweer zat met ds. Hoorn. Hij was predikant van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt te Grootegast tot 1984. In dat jaar werd hij door zijn kerkenraad geschorst en in 1985 afgezet, en in 1986 werd hij door de afgescheiden kerk weer als dominee aangenomen. Ds. Hoorn legde de belijdenis op het punt van de kerk zo uit, dat alleen in het instituut van de Gereformeerde Kerken heil te vinden was, en niet daarbuiten. De oproep je bij de ware kerk

te voegen en je niet afzijdig te houden (art. 28 NGB) betekende voor hem dat je meelevend lid moest zijn van de GKv. Daarbuiten is geen enkel heil.

De generale synode legde de belijdenis zo uit dat het ging om het zich voegen bij de christelijke kerk, herkenbaar aan de kenmerken van de ware kerk (art. 29 NGB). De belijdenis laat een krachtig appel op alle gelovigen uitgaan om zich samen te voegen in die ene kerk. Voor ds. Hoorn stond vast dat een dergelijk appel geen zin had, omdat er buiten de kerk niemand was die het gegeven was naar dat appel te luisteren. Want buiten de kerk is geen heil (art. 28). De grenzen van de kerk en de grenzen van de ledenlijst van de plaatselijke GKv komen bijna helemaal samen te vallen.

De kerk plaatselijk (lees: het instituut met zijn ledenlijst) is de kerk van Christus.

De kerken hebben zich gedistantieerd van dit exclusivistisch spreken. Op de Generale Synode van Heemse (1984) is dit spreken afgewezen. En we hebben meermalen gezegd dat dit nooit de leer van onze kerken is geweest.

Toch merk ik dat het diep bij ons en bij onze omgeving vastgezet is: de GKv is de enige ware kerk. Zo dachten kerkleden wel degelijk. Het is nog te merken aan de ongemakkelijkheid die we voelen bij initiatieven als de week van het gebed. (Al zijn er ook andere bezwaren te maken.)

En zo werd er ook tegen ons aangekeken. Tot en met de bekende mopjes over de hemel: 'Stil, achter deze deur zitten de vrijgemaakten en die mogen niet weten dat wij hier ook zijn...' Ik verbeeld me dat de belangstelling van mijn collega-voorgangers tijdens de week van het gebed voor de samenkoms in ons kerkgebouw met deze geschiedenis samenhangt.

Er waren weinig reacties na het sterven van ds. Hoorn. Het grijpt me aan als ik me zijn overtuiging en zijn levensweg indenk. De eenzaamheid die daaromheen hangt. Op zijn wijze was hij trouw aan zijn overtuiging, en naar zijn opvatting was dat de trouw die Christus van hem vroeg. En dat boezemt een vorm van ontzag in.

En ik denk aan de koppigheid die zijn kerk daarin kenmerkt. In het RD lees ik graag de columns van Boudewijn Zwart, de Dordtse beiaardier. Hij hoort bij de kerk van Grootegast. Hij rijdt daar 's zondags heen en maakt deel uit van de kerkenraad. Van zijn woonplaats Nijkerkerveen naar Grootegast om naar de kerk te gaan...

Twee totaal verschillende werelden in januari: het gemêleerde gezelschap van de week van het gebed, en het exclusieve van ds. Hoorn.

Voor mij reden om te meer te bidden om het inzicht in Gods wil voor vandaag. Zo zing ik intens psalm 106: 21:

*Verlos ons, HERE, onze God,
Verhef uw aanschijn, wend ons lot,
Verzamel ons uit alle streken,
Opdat wij eenmaal allen saam
Van de vervulling mogen spreken,
Lof brengen aan uw heilige naam.*

Vanwege dat verwachtingsvolle. Want de kerk is nog niet klaar.

Gesprek met PKN

Er is nog een derde zaak die stof tot nadenken gaf. De Protestantse Kerk in Nederland heeft een uitnodiging gestuurd aan de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Het ging om een gesprek: is het nog nodig gescheiden op te trekken?

De CGK gaf al snel aan dat het gesprek geen zin had vanwege de ruimte voor dwaalleer in de PKN en het afwezig zijn van trouwe kerkelijke tucht. De NGK gaat op het voorstel tot gesprek in. De deputaten kerkelijke eenheid van de GKv hadden bij het schrijven van deze Kroniek nog geen reactie gegeven.

Ondertussen ligt de vraag er. 'Is het nog nodig gescheiden op te trekken?' En die vraag lag voor de hand. Dat moest er een keer van komen. En laten we wel zijn, we moeten die vraag als afgescheiden kerken ons telkens weer stellen. Dat zijn we verplicht ten opzichte van de Heer van de kerk, ten opzichte van onze eigen Acte van Afscheiding en Wederkeer en die van de Vrijmaking. We horen ons de vraag te stellen: mogen we al terug? En dus: moeten we al terug? Dat heeft alles te maken met die artikelen van de NGB over de kerk, waarnaar ik hierboven al verwees.

We moeten vaststellen dat er reden is om opnieuw over dit thema na te denken. De PKN is niet meer de vrijzinnige ruimte waar Kuitert, Wiersinga en Hendrikse gedijen. In elk geval is de PKN veel meer dan dat. We mogen vaststellen dat de Here veel oprecht geloof heeft willen bewaren binnen de PKN. Tegelijk is er nog die vrijzinnigheid. Een vereniging als Op Goed Gerucht is een soort van tegenhanger tegenover de Gereformeerde Bond. De vrijzinnigheid die er is, lijkt minder aanhangers te hebben. Maar echte gegevens daarover ontbreken me. Het is ergens wel te verwachten. Een vrijzinnige opvatting is niet met overtuiging over te brengen op een nieuw geslacht.

Maar ondertussen is in de PKN nog wel die ruimte aanwezig, ook in de meerdere vergaderingen. En er moet worden geconstateerd dat tucht over leer en leven er amper tot de mogelijkheden behoort en zeker geen algemene praktijk is. Wat heeft een gesprek dan voor zin?

Hotelkerk

Ik zie die zin als tweeledig: Maak duidelijk waar de pijn ligt ten opzichte van de PKN. Dat het een kerk is met vele kamers, waar best een kamer voor ons vrij is. De hotelkerk zet het bordje neer: *Zimmer frei...* Maar we willen niet logeren. We willen wonen. We willen geestelijke gemeenschap hebben met allen die in dat zichtbare lichaam van Christus vergaderd zijn. In schriftgetrouwe prediking op alle kansels. In trouwe sacramentsbediening in alle kerken. En een bediening van de tucht die dat bewaakt tot op het niveau van de generale synode toe.

Tweeledig is het doel, zei ik. Want het tweede doel van een dergelijk gesprek is intern gericht: zijn wij die belijdende kerk nog die om des Heren wil niet samen kon blijven met de Nederlandse Hervormde Kerk en later met de synodaal Gereformeerde Kerk? Hebben we zelf nog enig idee van de reden van de scheiding? Zijn we zelf op een kleinere schaal ook niet bezig een hotelkerk te worden, waar de een in een hypermoderne designkamer verblijft en de ander kiest voor degelijk oud-Hollands?

Deze vraag is de vraag naar het wezen van je gereformeerde identiteit.

Afgesloten op 31 januari 2013.

Jezus de Messias, de vervulling van Israël

Hoe is de christelijke gemeente verbonden met het Joodse volk? De relatie tussen Israël en de kerk blijkt steeds weer een actueel thema te zijn, dat voortgaande bezinning vereist. Op 14 mei 2013 zal het 65-jarig bestaan van de staat Israël gevierd worden, maar dat is geen pensioengerechtigde leeftijd.

Binnen de Protestantse Kerk laait van tijd tot tijd de Israëldiscussie op. Eind 2009 verscheen het *Kairosdocument*, waarin Palestijnse theologen christenen wereldwijd oproepen de 'bezettingspolitiek' van Israël als zonde te bestempelen en een economische boycot tegen dit land in te stellen. Dit stuk leidde tot heftige reacties. Bijvoorbeeld van het zogeheten Israëlberaad, dat als tegenwicht de brochure *Onopgeefbaar verbonden* aanbood aan het moderamen van de Protestantse Kerk. Ook in het *Nederlands Dagblad* leidt het thema 'Israël' stevast tot emotionele reacties. Rond de afgelopen jaarwisseling bijvoorbeeld rond de visie van Steven Paas, die zich in een recente studie verzet tegen wat hij noemt 'een ongeestelijke obsessie met Israël'.¹ Zie over alle commotie *Kroniek I* in het januarinumnummer van *Nader Bekeken*. Onder vrijgemaakt-gereformeerden is wel veel nagedacht over en geleefd vanuit Gods verbond met ons, maar wij hebben eigenlijk niet zo veel met Israël. Ik heb dat altijd een merkwaardige tegenstrijdigheid gevonden, want juist vanuit het verbond gezien kan

niemand om Israël heen. Gelukkig is er tegenwoordig een organisatie als Yachad, die zich ten doel stelt de evangelieverkondiging aan het Joodse volk te ondersteunen.² En het fascinerende boek van A. van de Beek, *De kring om de Messias*, geeft tal van stimulansen om de relatie tussen Israël en de kerk verder te doordenken.³

Vooraf een belangrijk punt. Bij het woord 'Israël' denken wij meestal aan de moderne staat Israël, gesticht in 1948 en sindsdien niet meer weg te denken uit het Midden-Oosten. Deze staat komt regelmatig in het nieuws vanwege het Israëlisch-Palestijnse conflict en roept daarmee ook onder christenen tegenstrijdige reacties op. De Bijbel bedoelt echter niet de staat Israël, maar het volk Israël, dus het Joodse volk.⁴

**De Bijbel bedoelt echter
het volk Israël**

In dit artikel schets ik eerst een drietal theologische modellen inzake de relatie

tussen kerk en Israël: ik noem ze achtereenvolgens het vervangingsmodel, het inlijvingsmodel en het vervullingsmodel (punt 1-3). Natuurlijk zijn bij alle modellen nuanceringen mogelijk en zelfs noodzakelijk, maar het is ook belangrijk om helder te onderscheiden. Daarom laat ik de nuances achterwege om een schetsmatig overzicht te kunnen bieden van de belangrijkste benaderingen die binnen de gereformeerde traditie circuleren. Na dit overzicht zal ik het door mij bepleite vervullingsmodel concretiseren (punt 4) en ten slotte nog een 'ongemakkelijke tekst' over de redding van heel Israël bespreken (punt 5).⁵

1. Het vervangingsmodel: de christelijke kerk is in de plaats van Israël gekomen

Volgens het Oude Testament was het volk Israël door de heilige God uitverkoren. Het is een heilig volk. Daarmee heeft het een aparte status gekregen in de wereld, anders dan welk ander volk ook. Dit voorrecht zou sinds de uitstorting van de Geest op Pinksteren zijn overgegaan op de nieuwtestamentische gemeente. Israël – dat Jezus als de Messias heeft afgewezen – is vervangen door een nieuw godsvolk, de christelijke kerk.

Positief bij deze benadering⁶ is, dat veel nadruk wordt gelegd op het feit dat

Israël na de komst van Jezus de Messias in deze wereld niet op de oude voet kan doorgaan alsof er niets gebeurd is. Door zijn dood en opstanding is inderdaad alles veranderd.

Maar er zijn ook drie bezwaren:

- Te veel wordt gesuggereerd dat Israël voorgoed heeft afgedaan. Maar de christelijke kerk heeft nooit het Oude Testament willen laten vallen. God verstoot zijn volk niet (Rom. 11:1). Gods verbond is een eenheid, met zowel de oude als de nieuwe bedeling.
- Waartoe behoren de Joodse christenen, zoals de gemeente van Jeruzalem? Van Jakobus de broer van de Heer, ook wel Jakobus de Rechtvaardige genoemd, is bekend dat hij tot vlak voor zijn dood als wetsgetrouwe Jood de tempel heeft bezocht.
- Alle exclusivistische aanspraken van Gods volk (het enig ware volk) kunnen nu simpelweg op de kerk worden toegepast. Maar dat werkt alleen via Jezus Christus: de eretitels uit 1 Petrus 2:9-10 staan na de oproep om te komen tot de levende Steen!

Wat aan het vervangingsmodel te veel ontbreekt, is de notie van de vervulling van wet en profeten met de komst van de Messias in deze wereld. Tegelijkertijd blijkt de Messias ook de vervulling te zijn van Israël als falende 'zoon van God'. Men zou dan beter kunnen zeggen dat *Jezus Christus* in de plaats van Israël gekomen is, namelijk door zijn plaatsvervangend lijden en sterven.

Een variant van het vervangingsmodel dat aan deze bezwaren gedeeltelijk tegemoetkomt, is het voortzettings- of groei-model: Gods kerk groeit van de jeugd naar de volwassenheid.⁷ Maar

ook in deze benadering wordt gesuggereerd dat de 'Israëlperiode' min of meer achter ons ligt als een voorbijgaande fase in de kerkgeschiedenis. Kortom, dit soort benaderingen geven naar mijn mening

te weinig aandacht aan de continuïteit van Gods verbond met mensen.

2. Het inlijvingsmodel: de christelijke kerk is in Israël ingelijfd

God blijft zijn uitverkoren volk trouw vanwege zijn verbond. Ook al heeft het grootste deel van Israël de Messias afgewezen, de Heilige zal zich in de toekomst over heel zijn volk ontfermen. Die ontferming toont God nu al

aan veel niet-Joden: door hun geloof en doop, op naam van Jezus Christus, worden zij in het verbond met Israël opgenomen. Zoals wilde takken op de edele olijfboom geënt worden, zo zou de christelijke kerk in Israël zijn ingelijfd.

Positief bij deze benadering⁸ is dat aan de regel van Paulus recht wordt gedaan: 'Eerst de Jood en óók de Griek'.

Het evangelie is niet bij ons begonnen. De apostel Paulus ging met opzet altijd eerst naar de synagoge om

met de daar aanwezige Joden te disputeren.

Maar ook hier zijn drie bezwaren:

- Vaak wordt dit model gekoppeld aan het beeld van de olijfboom uit

Romeinen 11, maar Paulus ontwikkelt daar geen compleet model. Hij ziet twee bomen voor zich, de wilde en de edele olijf. Het gaat Paulus vooral om de takken die op de edele olijf geënt c.q. eruit weggebroken worden. Vers 16-17 noemt de saprijke wortel waaraan men deel heeft gekregen (*sunkoinoonos*), dat is de messiaanse belofte. Wat is die wortel van Israël? Abraham en de andere vaders, zoals meestal gezegd wordt? Maar dat kan niet

los worden gezien van Abrahams zoon die de boom heiligt. 'Niet u draagt de wortel, maar de wortel u.' Opmerkelijk is dat de verheerlijkte Christus in het boek Openbaring de wortel van David genoemd wordt (Op. 5:5; 22:16). Hij is niet alleen afkomstig uit de Joden, maar Hij was altijd al de bron en de kracht van het Joodse volk. Hij gaat zelfs aan Abraham vooraf (verg. Joh. 8:58). In ieder geval kan niet gezegd worden dat Israël of het Joodse volk de wortel is die ons draagt.

- Leidt dit model niet tot een verkapt model van tweewegenleer? Is Christus alleen voor de niet-Joden gekomen? Zijn wij, evenals de proselieten, slechts toetreders tot Israël? Maar ook de Jood Paulus moest gedoopt worden op de naam van Jezus Christus (Hand. 9:18).
- De uitdrukking 'hen tellen als bij Israël ingelijfd' komt alleen in onze psalmberijming voor (Ps. 87:4). In de onberijmde tekst staat dat de Heer de volken opschrijft, bij elkaar telt en ermee rekent dat ze in Sion geboren zijn. Huisgenoten van God!

Kortom, mijns inziens wordt juist *te veel* continuïteit gesuggereerd als de christelijke kerk bij Israël zou zijn ingelijfd. Men kan dan beter zeggen dat de kerk *bij Jezus Christus* is ingelijfd: namelijk via de doop, dat wil zeggen doordat wij worden ondergedompeld in zijn dood en opstanding (Rom. 6). De paulinische uitdrukking 'in Christus'

**Israël als falende
'zoon van God'**

geeft prachtig weer hoe intensief voor alle christenen de geloofsverbondenheid is met onze Heer.

3. *Het vervullingsmodel: Jezus, de Messias van Israël, is de Redder van de wereld*

Een positie die beide voorgaande lijnen van hun eenzijdigheid ontdoet en samenvoegt, is die van wat ik betitel als het vervullingsmodel. Jezus de Messias was niet gekomen om wet en profeten te ontbinden, maar om die te vervullen. Zijn liefde is de vervulling van de thora. Zo kwam Hij ook om Israël te vervullen. In plaats van en namens het volk ging Hij de weg van de gerechtigheid. Tot en met de kruisdood, het ondergaan van Gods vloek over ieder die niet doet wat in het boek der wet geschreven staat. Alle toetreders zijn welkom bij God, die zich ook over niet-Joden ontfermt en wiens naam ook over de volken is uitgeroepen. Rondom de centrale figuur van Jezus Christus groepeerde zich een compleet godsvolk.

God concentreerde het volk Israël in een persoon die wel de weg van de gerechtigheid gaat en tevens voor de schuld van anderen betaalt, zoals de figuur van de lijdende Knecht bij Jesaja, of de Mensenzoon bij Daniël. Dat schept ruimte voor alle mensen die zich bekeren en zich laten dopen op de naam van Jezus Christus. Hij is namelijk wel *uit* de Joden, maar niet *van* de Joden. De eerste dopelingen waren Joods, maar daarbij is het goddank niet gebleven! Zo kan die ene persoon weer uitgroeien tot een godsvolk, bestaande uit Joden en niet-Joden, volgens de regel: eerst de Jood maar óók de Griek (dit kan zelfs Gods bedoeeling genoemd worden, zie Hand. 13:46).

Enkele nieuwtestamentische passages bij het vervullingsmodel:

Johannes 10: Ik heb nog andere schapen, zegt de goede Herder, niet afkomstig uit de stal van het orthodoxe jodendom. Ook die moet ik leiden en zij zullen naar mijn stem horen en het zal worden één kudde, één Herder. Beslisend is het luisteren naar de stem van Jezus Christus.

Romeinen 11: De groei van het aantal niet-Joodse gelovigen is volgens Paulus vervlochten met de toekomst van Israël. Vers 13: 'Ik spreek tot jullie, uit de volken, als apostel voor de volken.' Dat is het perspectief van waaruit Paulus spreekt over het geheim van Israëls toekomst. Gods ontferming was eerst

over Israël, nu blijkbaar over de volken en waarom dan straks niet opnieuw over Israël? Mogelijk verwachtte Paulus dat God de bekeerde heidenen als een middel ging gebruiken om Israël tot bekering te brengen. Zie verder punt 5. *Efeziërs 2:19:* Niet-Joodse gelovigen zijn medeburgers van de heiligen (=de gelovigen uit Israël), en zo huisgenoten van God: de christelijke familie. Samen vormen Joden en niet-Joden een gebouw op christelijke grondslag, de nieuwtestamentische tempelwoning van God. *Efeziërs 6:3:* De bijbelse belofte van lang leven *in het land* [OT: 'dat de HEER u geeft'], verbonden aan het vijfde gebod, wordt door Paulus uitgebreid tot een lang leven *op aarde*. De christelijke kerk heeft dus een geheel eigensoortige

landbelofte

meegekregen.

Hebreeën:

Jezus Chris-

tus is onze hemelse hogepriester. Land, tempel en stad zijn niet langer beneden maar boven én voor ons toekomstig. Zie vooral *Hebreeën 13:14:* 'wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomstige.'⁹ Het nieuwe Jeruzalem komt dan ook uit de hemel, bij God vandaan (Op. 21:2).

4. *Concretisering van het vervullingsmodel*

Van ieder mens wordt een complete ommekeer gevraagd. Allereerst van Jo-

den: een heroriëntatie van hun geloof in God, namelijk door de erkenning dat Jezus de Messias de enige weg naar de Vader is. Maar dan ook van niet-Joden: een nieuwe geloofsoriëntatie op de God van Israël, via Jezus de Messias die de Redder van de wereld is.

Zo begint een godsvolk met Jezus Christus als hart, bron en wortel. Het gelovige Israël is dan de binnenste 'kring om de Messias' (aldus Van de Beek); daaromheen komen de Arabische christenen; en daaromheen de niet-Joodse gelovigen. Iedere kring wordt gevoed door en is gericht op de verwante achterblijvers. Daarom kan misschien de evangelieverkondiging aan het Joodse volk het beste worden uitgevoerd door hun Messiasbelijdende volksgenoten. Wat we in ieder geval met orthodoxe Joden kunnen uitwisselen, is de uitleg van de heilige Schrift, hoewel de apostel Paulus erop wijst dat er bij het lezen van de thora een sluier over hun hart ligt, zolang zij zich niet tot de Heer wenden (2 Kor. 3:15-16).¹⁰

Wat te zeggen van de Messiasbelijdende gemeente Beth-Yeshua te Amsterdam, die onder andere de sabbat, de spijswetten en de besnijdenis praktiseert? Dit lijkt me niet noodzakelijk, maar wel geoorloofd zolang het behulpzaam is om *als Jood* volgeling van Jezus Christus te zijn. Zie vooral wat de Jood Paulus schrijft in Galaten 5:6: 'Want bij Christus Jezus legt besnijdenis geen enkel gewicht in de schaal en evenmin onbesneden zijn: bij Hem telt geloof dat gevoed wordt door liefde' (namelijk de onderlinge liefde tussen besnedenen en onbesnedenen). In Christus wordt de Joodse identiteit niet genegeerd maar gerelativeerd. Zo kunnen zelfs de grootste verschillen tussen

mensen overstegen worden.

De bijbelse verwachting van een hemels Jeruzalem op aarde begrenst enerzijds de betekenis van het aardse Jeruzalem, maar sluit die betekenis anderzijds niet uit. Toch zou juist een stad als Jeruzalem, gezien de naam, het wereldcentrum van bijbelse *sjaloom* moeten zijn.¹¹ Messiasbelijdende joden en Arabische christenen kunnen naar mijn overtuiging gezamenlijke voortrekkers zijn van kerkelijke eenheid op wereldniveau, in de belijdenis van Jezus de Messias als Redder van de wereld.

5. Paulus over de redding van Israël

In Romeinen 11:25b-26a schrijft de apostel Paulus: 'Slechts een deel van Israël werd onbuigzaam, en dat alleen tot het moment dat alle heidenen zijn toegetreden. Dan zal heel Israël worden gered.' Paulus toont zich bezorgd vanwege zijn volksgenoten die Jezus niet willen erkennen als de Messias van Israël. Hij denkt aan het volk dat God had uitgekozen en waarmee Hij zijn verbond had gesloten, de twaalf stammen van Israël, waartoe Paulus zelf ook behoorde (hij was afkomstig uit de stam Benjamin: Rom. 11:1; Fil. 3:5). Dat volk is diep verdeeld geraakt. Toch zal heel dát Israël, het Joodse volk dus, gered worden.

Tegelijk blijkt dat Paulus dit niet als automatisme ziet. Redding voltrekt zich via geloof en bekering. Voor ieder mens geldt immers: 'Als uw mond belijdt dat Jezus de Heer is en uw hart gelooft dat God Hem uit de dood heeft opgewekt, zult u worden gered' (Rom. 10:9). Heel concreet betekent dit bij het Joodse volk:

men zal gered worden door Jezus te erkennen als de Messias van Israël. Dat is het principe waarvoor Paulus zich als apostel telkens inzette. Daarom zou hij tijdens zijn reizen nooit aan de plaatselijke synagoge voorbijgaan.

Als de apostel Paulus de redding van heel Israël verwacht, denkt hij dus aan een bekering van heel het Joodse volk. Maar hoe en wanneer zal dat gebeuren? Over die vraag verschillen de uitleggers van mening. In grote lijnen zijn er drie mogelijkheden:

a. Redding als moment in de toekomst

Terwijl de verschijning van Jezus als mens zijn volksgenoten onvoldoende heeft kunnen overtuigen, zal zijn verschijning in volle glorie (bij het einde der tijden) de Joden zodanig aanspreken dat ze massaal erkennen dat Jezus de Messias is. Paulus verwacht dan een volksbekering van Israël bij de wederkomst.

Het theologische bezwaar is echter dat de grote beslissingen al in dit leven vallen, ook die van geloof of ongeloof. Voor de gestorven rijke uit de gelijkenis was het al te laat, hoewel hij van Abraham afstamde (Luc. 16:19-31). En Paulus had gewaarschuwd dat men zonder geloof geen ware Israëliet is en geestelijk gesproken niet tot Abrahams kinderen behoort: 'Niet alle Israëlieten behoren werkelijk tot Israël, niet alle nakomelingen van Abraham zijn ook werkelijk zijn kinderen' (Rom. 9:6-7a). Indien de verschijning van Jezus als mens voor de Joden niet overtuigend genoeg was, dan had het nieuws van zijn opstanding uit de dood toch alsnog een massale bekering teweeg kunnen brengen?

b. Redding als proces in het heden

Je kunt het woordje 'dan' (in het Grieks *hoos*) ook vertalen als 'zo, op die manier'. In dat geval zal Gods volk – door de geschiedenis heen – weer compleet worden via het toetreden van de heidenen. De uitdrukking 'heel Israël' wordt daarbij het liefst geestelijk geïnterpreteerd, namelijk als een optelsom van gelovigen uit de Joden en uit de andere volken. Het lastige is echter wel, dat Israël in het betoog van Paulus steeds het

Joodse volk is. Slechts een *deel* van Israël werd onbuigzaam, schrijft hij, tot het moment dat de heidenen zijn toegetreden (niet tot Israël, maar tot Gods koninkrijk). Dat is een beslissend mo-

ment, zodat de vraag rijst: hoe zal het dan met Israël als *geheel* gaan? Vanwege deze context laat de tem-

porele vertaling van de NBV zich goed verdedigen: 'dan zal heel Israël worden gered.'¹² Voor Paulus was het moment van Israëls bekering nabij.

c. Redding als verwachting uit het verleden

Het kan ook zijn dat Paulus als Israëliet denkt vanuit zijn eigen missie naar de volken toe. Hij was speciaal tot apostel geroepen om ook de niet-Joden met het evangelie te bereiken. Dit betekent echter niet dat God zijn eigen volk verstoten heeft. De apostel ziet het gebeuren, dat vele heidenen zich voor hun redding tot de Messias van Israël wenden en in vertrouwen op Hem Gods koninkrijk binnengaan. Dan kunnen de Joden toch niet achterblijven? Ze zullen jaloers worden! Zodoende is volgens Paulus na het toetreden van de

heideneen volksbekering te verwachten bij Israël. Het volk als geheel is iets anders dan iedere individuele Israëliet. Laatstgenoemde uitlegmogelijkheid biedt het meeste perspectief. De verwachting van Paulus was gerechtvaardigd. Hij vergiste zich niet inzake de redding van Israël, maar zijn woorden hebben wel iets profetisch. Achter de horizon van het heil voor de heidenen zag de apostel ook toekomst voor zijn eigen volk

bij Jezus Christus. Maar de profetische reikwijdte van zijn woorden kon hij zelf niet overzien. In de periode nadat Paulus dit opschreef, bleken de Joden onbuigzamer dan hij had verwacht en tegelijk de niet-Joodse christenen minder jaloezie wekkend. Bovendien zou het antisemitisme door de eeuwen heen miljoenen slachtoffers maken. De profetie van Paulus over Israëls redding blijft daarom ook vandaag nog openstaan. Zijn woorden doen een krachtig appel op de verantwoordelijkheid van

alle christenen om de evangelieverkondiging aan het Joodse volk te ondersteunen. Israël verdient veel gebed.

Nu zijn sommige christenen zo vóór Israël, dat ze nauwelijks meer onderscheiden tussen de moderne staat en het aloude volk. Daarom worden allerlei teksten die over het vroegere Israël gaan, klakkeloos op de huidige situatie toegepast. Men koestert bijvoorbeeld sympathie voor het rabbijnse jodendom, terwijl de eigen geloofsbroeders en -zusters (zowel Messiasbelijdende Joden als christelijke Palestijnen) worden genegeerd. Uit begrijpelijke schaamte over het antisemitisme dreigt men in het andere uiterste te vervallen: kritiekloos filosemitisme. Maar voor de apostel Paulus staat of valt alles met het geloof in Jezus Christus, zonder Wie

niemand gered zal worden.

Het bestaan van de moderne staat Israël is politiek gelegitimeerd door de Verenigde Naties. Over de vraag of men zich daarnaast op de bijbelse belofte van een eigen land mag beroepen terwijl de Klaagmuur getuigt van een voorgoed verwoeste tempel, zullen onder christenen de meningen wel blijven verschillen. Is ons vaderland niet in de hemel, moeten we niet de toekomstige stad zoeken (Heb. 11:16; 13:14)? In ieder geval was aan de landbelofte voor Israël een voorwaarde verbonden: wonen in het beloofde land, de heilsstaat, vraagt om een basis van vrede en recht. Alleen op zo'n samenleving kan Gods zegen rusten. De apostel Paulus zou zich mogelijk afvragen: is die heilsstaat realiseerbaar zonder dat heel Israël zich laat redden?

Alternatieve oneliners

In het licht van het door mij bepleite vervullingsmodel geef ik ten slotte nog een aanpassing van twee bekende oneliners in overweging. Ten eerste: 'Onopgeefbare verbondenheid van de kerk met Israël' zou moeten worden: 'Onopgeefbare verbondenheid van de kerk met de *Messias* van Israël.' Ten tweede: 'Jeruzalem als de ongedeelde hoofdstad van Israël' zou moeten worden: 'Het *nieuwe* Jeruzalem als de *gedeelde* hoofdstad van Gods koninkrijk.'

Noten:

- 1 Steven Paas, *Christian Zionism Examined. A Review of Ideas on Israel, the Church and the Kingdom* (Neurenberg 2012).
- 2 Website: www.yachad.nl.
- 3 A. van de Beek, *De kring om de Messias. Israël als volk van de lijdende Heer* (Zoetermeer 2002). Zie ook G.C. den Hertog, *Ge-deelde hoop. Israël en de kerk op de weg der verwachting* (Reformatische Stemmen; Enschede 2003).
- 4 Koert van Bakkum & Michael Mulder (red.), *Hoe leest u 'Israël'?* (Barneveld 2009).
- 5 Het materiaal uit dit artikel is eerder gepubliceerd in *De Reformatie* jrg. 83 (2008), p. 357-359 en in *Ongemakkelijke teksten van Paulus* (Amsterdam 2012), p. 60-63.
- 6 Jochem Douma, *Christenen voor Israël? Verantwoording van een politieke keus* (Barneveld 2008).
- 7 R.Th. de Boer, *Israël niet te vergeten. Joodse volk en kerk in bijbels licht* (Goes 1988), p. 138-142, onder verwijzing naar J.A. van Delden, *Israël is Gods volk!* (Amsterdam 1985).
- 8 M.C. Mulder & A. Noordegraaf (red.), *Hoop voor Israël. Perspectieven uit Handelingen* (Zoetermeer 2007), een publicatie van het Centrum voor Israëlstudies (CIS).
- 9 P.H.R. van Houwelingen, 'Wij hebben hier geen blijvende stad', in: *De Reformatie* jrg. 79 (2003), p. 49-52. Over het huidige Jeruzalem schrijft Paulus dat het zich laat domineren door de wet en dat het niet alleen zijn Messias verworpen heeft, maar ook diens volgelingen vervolgt. De moederstad van alle christenen is niet het aardse maar het hemelse Jeruzalem, een vrouw in volle vrijheid die beloftekinderen voortbrengt (Gal. 4:25b-31).
- 10 'Met Israël meeluisteren naar de Schriften', aldus *Voorgoed verbonden*, visiedocument van Deputaten Kerk en Israël binnen de Christelijke Gereformeerde Kerk, 2012 (te raadplegen via de website: www.kerkenisrael.nl).
- 11 De politiek van de staat Israël krijgt hiermee een lastige opgave. Zie Gary M. Burge, *Whose Land? Whose Promise? What Christians Are Not being Told about Israel and the Palestinians* (Cleveland 2003).
- 12 P.W. van der Horst, "'Pas dan zal heel Israël gered worden'. Hoe moet Romeinen 11:26 vertaald worden?', in: *Kerk en Theologie* 51 (2000), p. 183-188.

Nader Bekeken – speciale abonnementen

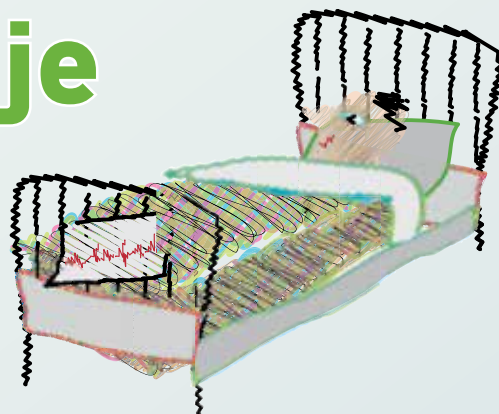
Neem een proefabonnement op Nader Bekeken! U ontvangt het blad dan drie maanden voor maar € 5,-. Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden?

Denk dan eens aan een geschenkabonnement op Nader Bekeken.

Het kost u slechts € 10,- en hij/zij ontvangt het blad dan een halfjaar lang!

Kijk op www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl of bel 0900-226 52 63 (€ 0,10 p.min.).

Zal ik een gebedje voor u doen?

De pastoor en ik kwamen gelijktijdig op de ziekenzaal. Hij zocht zijn parochiaan, ik mijn zieke zuster. De bekende gordijntjes werden dichtgetrokken. We zagen elkaar niet, we hoorden elkaar wel. Zal ik een gebedje voor u doen, hoorde ik de pastoor na enige tijd vragen. Er volgde enig gemompel. Zelf aarzelde ik. Ik moet bekennen dat ik niet zo veel vrijmoedigheid heb als het gaat om een zodanig gebed. Ooit bezocht ik een ziekenhuis waar ik een bordje op de zaaldeur mocht hangen: Hier is een dominee op bezoek. Op de zaal lagen veertien heren. En na een kort pastoraal gesprek zei mijn zieke broeder luid: Mannen, dit hier is mijn dominee, en hij zal nu voor ons bidden.

Ook lukte het me wel eens om me met de zieke – soms ook met bed en al – af te zonderen op een aparte stiltekamer. Hier in het zuiden kan ik door de receptie direct worden doorverwezen naar een kamer, waar men mij zegt: Hier kunt u het sacrament bedienen...

Maar er zijn ook ziekenhuizen waar maar weinig respect is voor het werk van de predikant. De toegang is me eens geweigerd. Ik probeerde op een zondag een ernstig ziek meisje te bezoeken. Ik kwam in mijn zwarte pak, ik voelde me eerst bekeken toen mij vervolgens werd gezegd: Uw bezoek komt op dit moment niet echt gelegen. Ook stond ik eens aan een ziekenhuisbed te bidden, ik was nog niet klaar of het bed met de patiënt werd weggereden voor een onderzoek.

Ach, het kan ook anders. Vanuit een ziekenhuis in het noorden werd met spoed een broeder vervoerd naar een ziekenhuis in het zuiden. Hij moest een operatie ondergaan, enkele omleidingen rond het hart. Hij had mij via zijn vrouw nog laten weten dat hij het op prijs zou stellen als ik vooraf aan de operatie met hem een gebed zou doen. Ik haastte mij op de lange weg naar het zuiden. Bij aankomst in dat ziekenhuis werd ik opgewacht door de chirurg. Hij was wat ongeduldig: Wilt u opschieten alstublieft!, mijn patiënt wil niet onder narcose voordat hij u gesproken heeft. Ik trof hem op de kamer waar hij werd voorbereid op de operatie. Hij zag me en riep: Je moet met me bidden, dominee! De dokter maande me direct weer naar buiten: Bent u nu hiervoor helemaal uit het noorden gekomen? 't Is toch een ernstige ingreep, zei ik. Ach, zei de arts, dit is voor ons bandje-plakken.

Ik vraag me ook wel eens af hoe zo'n gebed wordt beleefd. Ik heb de gewoonte om eerst te vragen of mijn gebed op prijs wordt gesteld. Het wordt wel eens geweigerd. Soms in een situatie van twist en onenigheid. Een zieke reageerde verschrikt: O, dominee, ik ga toch niet dood? Soms wordt het beleefd afgewezen: bidden, dat doen wij zelf wel. Ik maak het wel mee dat het gebed spontaan wordt overgenomen. Ik krijg ook kritiek. Ik bad het formuliergebed van onze Heer Jezus. U hebt niet met mij gebeden, zei een zuster narrig. Of: dit was een gebed van niks!

Ik had bij een stervende broeder een eenvoudig gebed gedaan, met ten slotte de vraag om overgave aan de wil van Vader in de hemel. En mag ik nu eens voordoen hoe hier moet worden gebeden, werd me door een aanwezige gezegd. En toen kwam er een luid gebed waarin uit naam van onze Heer zijn Geest werd bevolen om zijn helende kracht aan te wenden. Een week later stonden we met elkaar gebogen rond het graf.

Het gebed voor de ander is de mooiste maar voor mij de moeilijkste ambtelijke taak. En je hoopt dat er ook voor jón als ambtsdrager wordt gebeden. Ik weet dat dit gebeurt, vooral voorafgaande aan de zondag, als er weer een preek moet worden voorbereid. Het 'gebedje voor de ander' is moeilijk voor te bereiden. Het is wel te oefenen, en het moet je gegeven worden. In Christus' naam mag je de Geest vragen om *dit* te doen. Hij is de bidder, waar wij zo dikwijls niet weten wat we bidden zullen.

Deze column is geschreven in de nationale gebedsweek van 20 tot 27 januari jl.

Column
Gijs Zomer

Ik gaf hun slechte wetten...

Ezechiël 20:25

Woordwaarde
Hans de Wolf

Hoe is God? Dat blijft een actuele vraag. Voor ons vandaag is God vooral iemand die ons troost en helpt en ons beter kan maken. Je zou dat een therapeutisch Godsbeeld kunnen noemen. In alle narigheid is het geloof in God de beste therapie. Dat is gelukkig ook zo, maar is dat het hele verhaal? In Ezechiël 20 leren we God nog van een andere kant kennen.

De situatie van Ezechiël 20

Laten we eerst eens nagaan wat er in dit hoofdstuk beschreven wordt. De profeet Ezechiël woont samen met andere mensen uit Juda als balling in Babel. Ze waren in 597 v.Chr. bij de eerste wegvoering naar Babel gebracht, en woonden daar nu alweer zeven jaar. Bij de laatste wegvoering, in 586, zouden nog vele Judeeërs volgen. In hoofdstuk 20 heeft Ezechiël een ontmoeting met een aantal ballingen die 'oudsten' genoemd worden en die dus vooraanstaande mensen uit Gods volk waren. Zij komen op bezoek bij de profeet om de Heer te raadplegen. Er wordt niet verteld wat zij wilden vragen, maar uit de reactie van God zelf bij monde van de profeet wordt dat wel duidelijk. Kennelijk wilden ze weten hoe hun ballingschap verder zou verlopen. In Jeru-

zalem regeerde nu koning Sedekia, die zich had losgemaakt van Babel, en het leven daar leek weer zijn gewone gang te hernemen. De oudsten zullen zich dus afgevraagd hebben wanneer ze zelf weer naar hun land terug konden. Wanneer zou de ballingschap afgelopen zijn en zou alles weer kunnen gaan als vroeger?

Zwarte bladzijden

Dit hoofdstuk brengt een andere boodschap dan de oudsten hoopten te horen. God laat via Ezechiël heel de geschiedenis van Israël aan hen voorbijgaan. En in het licht van Gods beoordeling blijkt heel die historie een aaneenrijging van zwarte bladzijden te zijn. Er is geen reden voor optimisme. De oudsten hebben er geen idee van

hoe erg het er langzamerhand met hun volk voorstaat. De ontheiliging van de sabbat en allerlei vormen van afgoderij waren wel het dieptepunt in die geschiedenis. De inzetten van de Heer werden met voeten getreden. In dat kader lezen we dan ineens die uitspraak in vers 25: 'Ik gaf hun zelfs slechte wetten, en regels die leidden tot de dood.' Dat is wel schokkend. Gods wetten waren toch altijd op het welzijn van zijn volk gericht, hoe kon die goede God dan slechte wetten geven? Dat is de hamvraag voor dit artikel.

Oplossingen?

Wat doe je als een tekst niet lijkt te kloppen met jouw Godsbeeld? Dan kijk je eerst in andere vertalingen of het wel goed weergegeven is. Dat is hier geen probleem, want in elke vertaling

Wat doe je als een tekst niet lijkt te kloppen met jouw Godsbeeld?

klinkt deze tekst even 'hard'. Er is een uitzondering, want ik trof één verklaarder die deze tekst (met vs. 26) als een

vraagzin vertaalde. Dat begint dan als volgt: Heb Ik aan hen inzettingen gegeven die niet goed waren...? In dat geval had God dus geen slechte inzettingen gegeven, maar reageert Hij op mensen die zijn goede wetten slecht en mens-onvriendelijk vonden. Grammaticaal is zo'n vertaling als vraagzin niet onmogelijk, al ligt het niet voor de hand. Maar een groot bezwaar is dat zo'n verwijt van de kant van Gods volk in dit hoofdstuk niet opklinkt. Sterker nog, zo'n verwijt hoor je eigenlijk nergens in het Oude Testament. Bovendien past een 'zelfverdediging' van God ook niet in dit tekstverband. Het verband is vol van Gods woede en straf, en daarom moeten de verzen 25 en 26 ook wel in dat teken staan.

Men probeert deze ongemakkelijke verzen ook wel op te lossen door vers 25 in te vullen vanuit vers 26. In dat laatste vers gaat het over het aan God wijden van eerstgeboren kinderen. In Exodus 13 had God geboden dat alle eerstgeboren zonen in Israël aan Hem gewijd moesten worden. Volgens bepaalde geleerden leek die instelling als twee druppels water op de Molochdienst, de heidense gewoonte om kinderen letterlijk aan een godheid als Moloch te offeren en zodoende een zegen van die god te krijgen. Zo zou de God van Israël het in feite ook bedoeld hebben. Vandaar de uitspraak in vers 25 dat God regels gaf die leidden tot de dood. Maar dat is bijna een godslasterlijke uitleg. Uit Exodus 13 blijkt duidelijk genoeg dat de eerstgeborenen niet hoefden te sterven, maar dat in plaats van hen een dier geofferd mocht worden.

Straf als beloning

Wat zijn dan wel die slechte wetten, die God gaf? Bij moeilijke teksten moeten we ons nooit blindstaren op één of twee verzen, maar er ook het verdere bijbelse spraakgebruik bij betrekken. En dan merk je dat het 'geven' van God ook in het teken kan staan van een strafoefening. God kan mensen met hun eigen wapens te lijf gaan. Een trefend voorbeeld vinden we in Hosea 13:11. Daar richt God zich via Hosea tegen Efraïm, het tienstammenrijk. Het is bekend dat daar de dynastieën

maar van korte duur waren. Door een samenzwering kwam er vaak weer een andere koning aan het bewind. Voor het oog leek het alsof God daar helemaal buiten stond en dat allemaal liet geworden. Maar niets is minder waar. Er bleek juist Gods straf in. Want in het genoemde vers zegt Hij tegen zijn volk: 'Ik heb je koningen gegeven in mijn woede – en in mijn toorn nam ik ze weer weg.'

Met andere woorden:

God 'beloonde' een zondig volk met een zondige koning. In die trant zullen we ook Gods handelwijze in Ezechiël 20 moeten opvatten. Hij strafte een zondig volk met zondige wetten.

Wetten en wetten is twee

Want welke wetten en regels had God op het oog in vers 25? Het gaat in Ezechiël 20 geregeld over wetten en regels. In de NBG-vertaling van 1951 heten ze 'inzettingen en verordeningen'. Normaal wijst dat woordpaar op geboden en instellingen die God zelf bij monde

wetten die door God waren opgelegd, hun ten goede, maar gebruiken die ze zichzelf hadden aangewend en die hun juist slecht zouden bekomen. Het is opvallend dat in vers 18 voor die zelfgekozen wetten en regels in principe dezelfde woorden als in vers 11v worden gebruikt, met één verschil. Want het

Hebreeuwse woord voor 'wetten' heeft hier een ander (nl. mannelijk) meervoud.

En in vers 25 zien we datzelfde meervoud weer terug. Kennelijk is dat een aanwijzing dat we ook daar met andere wetten (en regels) te maken hebben. Een nieuwe adat was ontstaan: een aanpassing aan heidense leefregels die tot gewoonterecht was geworden. Het volk koos daar zelf voor, maar God gaf hen als straf daar ook aan over.

'Geven' is overgeven

In hoofdstuk 20 gaat de Heer bij monde van Ezechiël heel de geschiedenis langs. Er wordt ook een bijzondere les uit ge-

God 'beloonde' een zondig volk met een zondige koning

van Mozes gegeven had, bijvoorbeeld in de verzen 11, 13 en 16. Maar in vers 18 wordt met diezelfde woorden bedoeld op leefregels en gewoonten die het volk van de heidense volken had overgenomen. Daarom wordt er in dat vers van de Heer gezegd: 'Ik zei (...) daar tegen hun kinderen dat ze niet moesten leven volgens de wetten en regels van hun ouders...' Dat waren dus geen

trokken. Hoe de Heer ook waarschuwde, het volk was hardleers en viel telkens weer in dezelfde zonden terug. Speciaal ook de zonde van afgoderij. Daarom waarschuwde God op den duur niet meer, maar liet Hij hen op hun eigen wegen wandelen. Hij gaf hun slechte wetten. Dat wil dus zeggen: Hij gaf hen over aan het leefpatroon dat ze zelf gekozen hadden, dat hun echter geen heil

maar onheil zou brengen. Bij afgoderij is dat ook meer dan duidelijk. Kijk naar Psalm 135 waar het in de berijming zo treffend staat: 'Wie een beeld maakt tot zijn god, deelt met hem hetzelfde lot.' Zo liet God tijdens bepaalde Judese koningen ook actief toe dat de heidense Molochdienst werd gepraktiseerd. Dat wordt in vers 26 bedoeld. Maar wat is dodelijker voor een mensenkind dan dat het kind zelf wordt geofferd?

Dat betekent niet dat het God begonnen was om de geestelijke en lichamelijke ondergang van zijn volk. Dat blijkt wel uit het slot van vers 26. Daar lezen we dat God die slechte wetten gaf en zijn volk door kinderooffers verontreinigde, 'opdat ze in ontzetting zouden beseffen dat ik de HEER ben'. Uiteindelijk mikt God wel op hun bekering. Misschien dat de mensen in Juda en Jeruzalem toch nog eens gaan nadenken

God mikt op hun bekering

als ze straks in ballingschap gaan. Misschien komen ze tot bezinning als hun leven doodloopt in Babel. Misschien gaan ze dan beseffen wie en hoe hun God werkelijk is. Dat Hij al vanaf Egypte het goede met hen voorhad, maar dat ze hun eigen graf groeven door hun ongehoorzaamheid en eigenwilligheid.

God is niet toegeeflijk

De oudsten die bij Ezechiël kwamen, hadden nog niet half begrepen hoe boos God op zijn volk was. Blijkbaar zagen ze de toekomst nog wel rooskleurig tegemoet. God was niet zo boos als het vroeger leek. Het was weer rustig in Jeruzalem, dus God kon kennelijk ook wel veel door de vingers zien. Maar het was de stilte voor de storm. Een paar jaar later stond Nebukadnessar voor de muren van Jeruzalem, en in 586 was het met het rijk van Juda gedaan.

Ook vandaag moeten we oppassen voor zelfmisleiding. Als God niet straffend ingrijpt, kan het erop lijken dat Hij een oogje dichtknijpt bij alle zonde die er toch is. Kijk naar al die ontaarding op seksueel gebied. Dan zou je kunnen denken: als God inderdaad bestaat, dan laat Hij blijkbaar die zonden toe of Hij laat de mensen vrij om te leven zoals het hun goed lijkt. In elk geval merken we niets van een oordeel van God. Die gedachte zou een levensgevaarlijke vergissing zijn. Is God vandaag niet straffend bezig? Juist die uitbrekende zonden zijn zelf al een straf. Lees het maar in Romeinen 1. Daar lezen we tot drie keer toe die term 'overgeven'

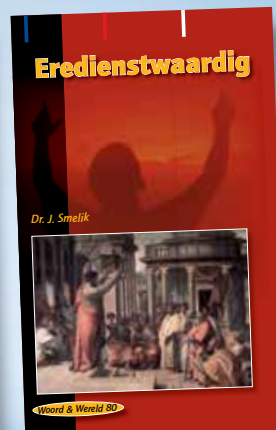
Het lijkt alsof God die mensen vrijlaat

of 'overleveren' in bovengenoemde betekenis. God geeft zondaars als straf over aan nog ergere en schandelijker zonden. Dat kan ten aanzien van afgoderij zijn, of van seksualiteit, of van welk gebod ook. Het lijkt alsof God die mensen vrijlaat, maar het vreselijke is dat Hij hen loslaat en hun eigen gang laat gaan. Dat kan ook gebeuren als

het om de leer van de kerk gaat. Als men de waarheid van de Bijbel niet wil, kan God voor straf een dwaling sturen die bewerkt dat ze de leugen geloven (2 Tess. 2:11). Dan kom je ook van kwaad tot erger. Laten we dus ook vandaag in Nederland onze ogen openhouden. God kan ook ons land goddeloze wetten 'geven' als bezoeking van alle dwaling en afval. Zijn oordeel is al in volle gang.

STICHTING WOORD & WERELD

Onlangs herdrukt!

168 x 230 mm,
genaaid, gebrocheerd

Prijs bij abonnement € 9,-

Ook verkrijgbaar bij de
boekhandel voor € 11,-

bestel via www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl (ook voor een abonnement)

Geconcentreerd

Hebreeën 10:19-25

Er is veel wat ons bezighoudt en onze aandacht vraagt. Je kunt verdrinken in de eisen die het leven en de samenleving aan je stellen. Het dagelijkse en permanente geluid van stemmen en tegenstemmen vermoeit je en maakt je onzeker. Je kunt ook kopje-onder gaan in kerkelijke zorgen, kerkelijke discussies over van alles, en in activiteit na activiteit.

In de kerk ontvangen je gedachten richting. Je wordt gericht op God. Zijn Woord geeft richting. Maar zelfs dan kunnen we ons nog druk maken om van alles en waaiers gedachten, preken en gesprekken naar alle kanten uit.

In de sacramenten vindt de concentratie tot het uiterste plaats. Daarin schuift God als het ware alles even opzij en vat Hij in een paar beelden het hart van het evangelie. En Hij geeft ons er persoonlijk deel aan. Hij heeft zijn naam aan ons verbonden om ons te reinigen en te vernieuwen. We worden verzekerd van zijn hartelijke liefde en trouw in het offer van zijn Zoon. We laven ons aan zijn gemeenschap en worden gevoed tot het eeuwige leven. We zien en proeven wie Hij is. Hij zoekt daarmee ons hart. Hij wil onze toewijding en ons vertrouwen.

In de kerk worden we bepaald bij het hart van ons leven: het heil van God, de gemeenschap met Christus, het leven uit de Geest in liefde en het goede doen, het uitzien naar de dag en de nieuwe wereld van God. Daar ben je met de broeders en zusters die God je gegeven heeft en die dit allerbelangrijkste met je delen. Doop en avondmaal wijzen aan waarin je ten diepste met elkaar verbonden bent en stimuleren je om die unieke verbondenheid gestalte te geven.

Uit de veelheid van gedachten en ontwikkelingen richt je in de kerk je aandacht op Hem die alles domineert. Je nadert voor zijn hemelse troon. Daarvoor is maar één ding nodig: de wijsheid, gerechtigheid en heiligheid van Christus. Je kunt niet anders vanaf de aarde het hemelse heiligdom binnengaan dan door het gordijn van Christus' offer. En om je heen zie je mensen voor wie datzelfde geldt. Je vat moed. En je weet je aan elkaar gegeven om samen op te trekken naar Gods grote dag. Je hebt elkaar nodig. Jij die anderen, die anderen jou.

Iets wat geconcentreerd is, is niet altijd lekker. Het is vaak veel te sterk. Je moet het mengen: het moet ergens doorheen. Zo is het met de kerkdienst ook. Als je geestelijk leven alleen daaruit bestaat, trek je 's zondags vaak een vies gezicht. Het is ook niet aantrekkelijk om anderen alleen daar-

heen mee te nemen. Wat je in een kerkdienst meekrijgt en doet, moet door je hele leven heen trekken. Dan zie je ook de waarde van de zondag met zijn beide diensten.

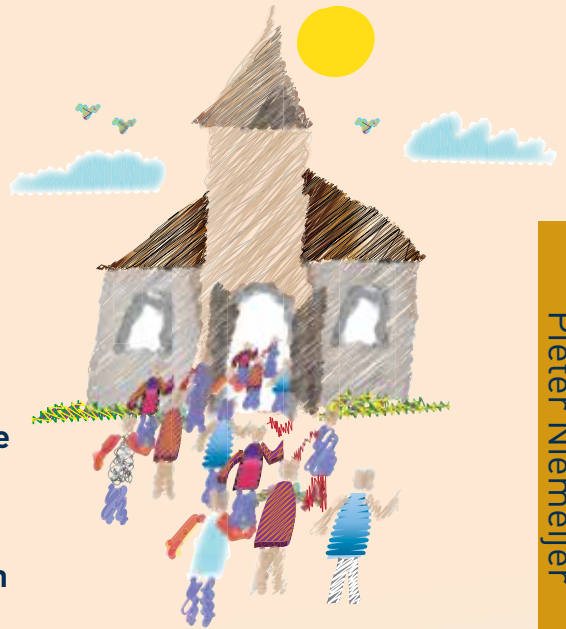
De kerkdienst is een moment van opperste concentratie. Je stelt je bewust als een met de Geest van Christus gezalfde priester voor het aangezicht van God. Je wordt bemoeid en geïnstrueerd met het oog op de taak die je hebt in vreugde en verdriet, in ziekte en gezondheid, in de gewone gang van iedere dag en in heel heftige omstandigheden. Je ontmoet je broeders en zusters en je deelt in hun liefde en nieuwe leven. Het sterkt je en het spoort je aan. En je enthousiasmeert en motiveert anderen. Samen geniet je van het evangelie, het enige Woord van leven in een aan de dood prijsgegeven wereld.

In de kerk kom je met heel je hebben en houden in geestelijke zin, en stel je je op in de lichtkring van Gods genade. Vragen verdampen bij het kruis van Christus. En je voelt een diep verlangen groeien naar Gods grote dag en naar Gods toekomst: de eeuwige sabbat voor het volk van God. Je concentreert je op wat echt belangrijk is.

In de kerkdienst laat je in de dienst van de offeranden zien wat je ten diepste wilt met het geld dat je van God ontvangen hebt. Het is er om God mee te dienen en je naaste mee te helpen. En je geeft blijmoedig. Niet uit wat je hebt overgehouden. Maar uit de volheid van je *hart*.

Van deze kerk wil je dat ze zichtbaar en dienstbaar is in de wereld van vandaag. Dit is de plaats waarvan je hoopt en bidt dat velen er komen, en er het ware leven en de echte liefde vinden die van Gods Geest komen. De vreugde die je in een kerkdienst beleeft, is de motor van je missionair elan.

Zulke kerkdiensten verzuim je niet.

Waarom naar de kerk?
Pieter Niemeijer

Gelijkwaardig in ongelijke dienst

Man en vrouw in de gemeente

Rondblik
Arie Kamer

De deputaten benoemd door de synode van Harderwijk 2011 kregen opdracht de volgende vragen te beantwoorden.

1. Is het op grond van de Schrift geoorloofd zusters uit de gemeente te benoemen in het ambt van diaken? Welke gevolgen heeft de beantwoording van deze vraag voor de taak en de verantwoordelijkheid van de diakenen?
2. Is het op grond van de Schrift geoorloofd om zusters uit de gemeente te benoemen in het ambt van ouderling en van predikant?
3. Welke gezamenlijke uitspraken en afspraken zijn er, gegeven de antwoorden op de genoemde vragen, nodig en/of mogelijk?

De deputaten voor de herziening van de kerkorde noemden in eerste lezing van de zogenoemde *Werkorde* de mogelijkheid om in aanvulling op de nu geldende regel dat alleen broeders ambtsdrager kunnen zijn, dat zusters het ambt van de diacones kunnen be-

kleden. Maar deze suggestie werd in tweede conceptlezing teruggedenomen in afwachting van de ontwikkelingen op de komende synode.

Recente publicaties

Vier studies zijn de afgelopen jaren verschenen over de 'plaats van de vrouw in de kerk'.

- J.J. Schreuder, *Dienende mannen en vrouwen in het huwelijk en in de kerk* (Woord en wereld, nr. 85), Bedum, 2010.
- H.J.C.C.J. Wilschut, *Vrouw en kerkelijk ambt. Een bijbelse verkenning*, Van Berkum, 2011.
- Myriam Klinker-De Klerck, *Als vrouwen het Woord doen. Over schriftgezag, hermeneutiek en het waarom van de apostolische instructie aan vrouwen* (TU-Bezinningsreeks, dl. 9), Vuurbaak, 2011.
- E.A. de Boer, *Zij aan zij. Pleidooi voor een vrouwelijk ambt in de kerk*, Vuurbaak, 2006.

Iedere studie heeft een eigen invalshoek om te voldoen aan de door de synode van Harderwijk geformuleerde opgave.

Veelgestelde vragen

In relevante literatuur komen we vele vragen tegen, zo rapporteerden deputaten aan de synode van Zwolle-Zuid 2008. Zoals: heeft God bij de schepping aan man en vrouw een verschillende positie gegeven? Zo ja, is die als blijvend bedoeld? Wat is de invloed van de zondeval geweest op de verhouding tussen man en vrouw? Hoe werkt de verlossing in Christus door? Wat houdt het in dat in het Nieuwe Testament de man 'hoofd' genoemd wordt? Samengevat: is er een blijvende scheppingsordening tot gelijkwaardige dienst in ongelijkheid of is er een in Christus herstelde gelijkheid van broeders en zusters? Mevr. Klinker stelt daarnaast vooraf vragen bij onze manier van bijbellezen.

Argumentatielijnen

Het genoemde deputatenrapport schetst de theologische discussie met een viertal globale argumentatielijnen. Lijn A: Er is de blijvende scheppingsordening, gehandhaafd door herstelwerk van de Heer Christus.

Lijn B: Er is geen scheppingsordening, maar man en vrouw hebben nu de opdracht om elkaar in een gelijke positie aan te vullen.

Lijn C: De bijbelse verhouding man/vrouw is cultureel bepaald. De boodschap van God gaat als het ware schuil onder die culturele laag. De christelijke fijngevoeligheid is vereist om door die laag heen te kijken. Bij het toepassen van de apostolische voorschriften stuiten we op het culturele verschil met de bijbelschrijvers.

Lijn D: Die bijbelse uitspraken zijn zo verweven met de situatie waarin ze gegeven zijn, dat een rechtstreekse toepassing vandaag niet kan, en mogelijk zelfs in strijd komt met Gods bedoeling.

Lijn A wordt in de gereformeerde traditie het meest gevolgd. De belangrijkste beslissing valt daarin bij de vraag of er een blijvende 'scheppingsorde' is, die de onderlinge verhouding van man en vrouw moet bepalen. God heeft bij de schepping de man een leidende functie gegeven. Dat principe is door de zondeval wel bezoedeld, maar door de heiliging in Christus vinden man en vrouw die scheppingsordening terug: de man is de eerstverantwoordelijke, leidend, verzorgend en beschermend, de vrouw volgt als een volwaardig kameraad, bereid hem in alles respectvol bij te staan.

Daartegenover zegt *argumentatielijn B* dat er geen blijvende 'scheppingsorde' is. Man en vrouw zijn geschapen om elkaar in een gelijke positie aan te vullen. Een hoofdargument is het beroep op de scheppingsgeschiedenis. Ook Galaten 3:28: 'In Christus zijn geen mannen of vrouwen – u bent allen een in Christus Jezus.' Alle verschil in positie is een gevolg van de zondeval en van diepgewortelde scheefgroei, waarvan we juist in Christus verlost zijn. De Heer maakte een eind aan overheersing en rivaliteit. Juist de gemeente en het christelijk huwelijk moeten deze nieuwe gelijkheid uitstralen.

Hermeneutische vragen

Het lezen van de teksten over de m/v-relatie is niet alleen een kwestie van nauwkeurige exegese van losse teksten. Belangrijker is de achtergrond van het geheel van de Schriften. Leren die dat er een blijvende scheppingsordening is, die terugverwijst naar het goede begin?

Een andere vraag is ook of de Bijbel zelf geen aanwijzingen geeft die erop wijzen dat bijbelse voorschriften soms in de loop van tijd worden achterhaald. In dit verband worden de voorschriften uit het Oude Testament aangaande polygamie genoemd. Eertijds toegelaten, in het Nieuwe Testament echter door de Heer zelf verboden. We denken ook aan de houding tegenover slavernij: in het Nieuwe Testament 'aanvaard' (Filemon), maar uiteindelijk toch in de gemeenten als onbijbels afgewezen.

De vraagstellingen

In de genoemde studies verschillen de invalshoeken en de vraagstellingen, zoals de ondertitels van de boeken al aanduiden.

Wilschut zoekt naar de wettige plaats voor een kerkelijke ambtsdienst voor de vrouw.

Schreuder vraagt meer algemeen naar de diensten en bedieningen van de zusters in de gemeente om daarna te vragen naar de mogelijkheid van dienst in 'ambtelijke' taken.

Klinker zoekt onder andere verdieping van het 'verstaan' van het Woord in de gereformeerde exegese, ook van de apostolische aanwijzingen.

De Boer gaat uit van het feit dat het mannelijke en het vrouwelijke gegeven is tot dienst in twee-eenheid: 'Zij aan

zij' als beeld van God, gelijkwaardig in ongelijke dienst.

Deze auteurs kiezen principieel voor lijn A. De scheppingsorde geldt. Zij verschillen in exegese en de toepassing.

Wilschut: terug naar de scheppingsordening

Deze studie heeft een beperkte vraagstelling naar het ambt en geeft een meer veelal tekstuele weergave van de bijbelse gegevens. Wilschuts con-

clusie is dat het gezaghebbende kerkelijk ambt de zusters in de gemeente niet toe-

komt. Ook hij leest de apostolische aanwijzingen tegen de achtergrond van de vaste scheppingsorde. Terug naar het begin: Gods scheppingsopdracht. In Genesis 1 tot 3 worden de grondstructuren zichtbaar die van blijvende betekenis zijn. Man en vrouw zijn wel gelijkwaardig voor God, maar zijn niet gelijk. De gelijkwaardigheid voor God is niet in strijd met de ongelijkheid in de dienst van man en vrouw. De man is de eerstverantwoordelijke. Achter de zondige scheefgroei in de verhouding tussen man en vrouw zit de menselijke schuld van ontrouw aan de gegeven taak.

Ook Paulus beroept zich steeds op het Oude Testament. Zo typeert hij in 1 Timoteüs 2 de zonde van de vrouw: de eerste die de haar door God gegeven plaats verlaten heeft. Het scheppingsbegin toont de gelijkwaardigheid van man en vrouw als beeld van God, met de man als on-

derkoning en de

vrouw als partner van gelijk niveau.

De gezagsuitoefening door de man, genoemd in Genesis 3, is een pijnlijke aanscherping van de door God eerder gestelde orde.

Wilschut wijst ook aan dat de Heer de vrouw eerherstel heeft gegeven. Vrouwen hebben door Hem een eervoller plaats dan destijds in de maatschappij

Belangrijker is de achtergrond van het geheel van de Schriften

gewoon was. Op de paasdag getuigen de vrouwen van de opstanding en prediken de levende Heer. Dat gegeven is geen argument voor het pleidooi voor de vrouw in het gezaghebbend ambt. De man gaat in de gemeente ook later steeds voorop in verantwoordelijkheid.

Dienende taken onder mannelijke leiding

De zusters hebben dienende taken onder mannelijke leiding. Bijzonder is Febe uit Romeinen 16. Deze heeft Paulus gesteund als dienaar in een officiële functie, zo stelt Wilschut. Mannen en vrouwen kunnen samen het diakenambt invullen, waarbij de zusters geen aparte status hebben.

Wilschut oordeelt dat de diakenen uit de kerkenraadsbank moeten om samen met zusters van de gemeente de taak van ondersteuning uit te voeren. Moeten de zusters zwijgen in de gemeente? Het gaat hierbij om 'profetie', dat wil zeggen: niet-gezaghebbend spreken. De profeten in het Oude Testament spraken in opdracht van de Here. Dat is ook anders dan spreken in talen. Het zwijgen van de zusters geldt bij het in nieuwe inzichten publiek beoordelen van tijd en ontwikkelingen. 1 Korintiërs 11:2 - 16:48 biedt het tegendraadse evangelie. Tegenover het verschillen uitwisselend emancipatiestreven handhaaft Paulus de scheppingsorde ook ten aanzien van de hoofdbedekking en het gebod tot het zwijgen in de gemeente.

Schreuder: er kan meer

De studie van Schreuder is breder van opzet. De ondertitel typeert de inhoud als 'dienende mannen en vrouwen in het huwelijk en in de kerk'. Dus ook buiten de kerkelijke ambtelijke diensten. Ook verzet hij zich tegen de mening dat de apostolische aanwijzingen

nu een andere betekenis hebben dan destijds. En de hypothese dat de Bijbel twee concurrerende lijnen aanwijst – gelijkheid en gelijkwaardigheid – wordt verworpen. Galaten 3:28 is geen basis om te pleiten voor gelijkheid van man en vrouw in de gemeente.

Sterk is het beroep op Romeinen 5. Naar Gods scheppingsbedoeling kreeg Adam al in het begin een andere taak dan Eva. Zijn leiderschap is daarom geen gevolg van de zondeval. Genesis 3 toont aan dat heersen van de man betekent herstel van oorspronkelijke dienst. De oude lijn blijft. Ook in Efeziërs 5 wordt gesproken over wederzijdse onderwerping van man en vrouw in het huwelijk zonder dat er sprake is van gelijkheid.

De volgorde bij de schepping duidt ordening aan. De vrouw is ingezet als helpster met een eigen taak. Ook de hoofdbedekking moet die eigen plaats tot uitdrukking brengen.

Tussen 1 Korintiërs 14 en 1 Korintiërs 11 is geen tegenspraak: wel bidden en profeteren (1 Kor. 11), maar zwijgen in hoofdstuk 14. In geding is daar de publieke evaluatie van de 'profetie'. Voor vandaag duidt het aan dat vrouwen niet de taak hebben van het publieke gemeentelijke geloofsonderwijs en het geven van geestelijke leiding.

Er kan echter meer. Schreuder wijst op de vele 'bedieningen': vormen van ondersteuning die al dan niet samen met de diakenen ook door de zusters verricht kunnen en moeten worden.

Klinker: 'verbeeldende rationaliteit'

Vorig jaar verscheen van de hand van Myriam Klinker-De Klerck een studie over de betekenis van de apostolische aanwijzingen in het Nieuwe Testament. De opening vormt een hermeneutisch deel over de methode van 'verstaan' van de bijbelse gegevens. Aan het eind vinden we ook een opsomming van de motiveringen voor de

apostolische aanwijzingen.

De auteur is van mening dat het 'verantwoord toepassen' daarvan meer vergt dan het beroep op afzonderlijke teksten. Een beter uitgangspunt, zo betoogt zij, zou er wel kunnen zijn als bij de exegese ook gerekend werd met wat genoemd wordt de 'verbeeldende rationaliteit onder leiding van de Heilige Geest'. Dergelijk lezen van de Bijbel heeft een ander uitgangspunt dan het alleen letterlijk nemen van de tekst onder de bede om verlichting door de Heilige Geest.

Op die actie van de 'verbeeldende rationaliteit' werkt bij iedereen behalve bijbelwoorden zelfs ook de eigen levenservaring mee in het 'verstaan' van de tekst. 'Zo is de Geest van God sturend bezig' in wisselende omstandigheden.

Schreuder is van mening dat we de gelijkwaardigheid van de vrouw positiever mogen waarderen. In het verleden is dat nagelaten. De lijn van de schepping blijft het belangrijkste; mannelijk dienend leiderschap en vrouwelijke dienst in opdracht van de Here.

1 Timoteüs 2 leert ook dat niet alle taken toekomen aan vrouwen. Algemeen geldende instructie is dat de zusters niet de leiding mogen hebben in de zondagse en wekelijkse samenkomsten. De verzen 11 en 12 vragen erkenning van het gezag van de man.

Onze moeite met de apostolische aanwijzingen ontstaat, aldus Klinker, als in de toepassing van de m/v-teksten die 'verbeeldende rationaliteit' niet steeds in balans is door optredende eenzijdigheden. Eenzijdigheid treedt op als een letterlijke aanwijzing vrijwel uitsluitend begrepen wordt als blijvende scheppingsordening.

Paulus heeft volgens Klinker de achtergrond voor de apostolische aanwijzingen gevonden in de begrippen 'hoofd' en 'onderdanigheid', in te vullen naar de toen geldende maatschappelijke orde van de Grieks-Romeinse wereld. In die hiërarchische structuur waren de begrippen 'onderdanigheid' en 'hoofd-zijn' vanzelfsprekend. In samenhang met die maatschappelijke orde zouden wij nu vandaag de apostolische motiveringen moeten kunnen 'verstaan' en concretiseren. De 'onderschikking' en het 'hoofd-zijn' naar de stijl van de Grieks-Romeinse maatschappelijke orde vormen het brandpunt van de apostolische aanwijzingen.

Met het boekje van Klinker ligt de hermeneutische vraag op tafel of een instrument als de 'verbeeldende rationaliteit' ons echt voorthelpt om bij de Schriften te blijven. Dit hulpmiddel is theologisch mijns inziens nog niet welbepoofd en ook daarom (nog) niet geschikt om te dienen in de argumentatie van kerkelijke regelingen.

De Boer: pleidooi voor een vrouwelijk ambt

Uitgangspunt is niet man en vrouw, maar het scheppingsgegeven van mannelijk en vrouwelijk. Deze zijn de mens gegeven om samen het beeld van God te zijn. Dat is het eigene.

In samenhang met de maatschappelijke orde

Calvijn sprak al van tweeërlei diaconessen. We moeten voortbouwen op de confessie. Ook kerkelijke huwelijksformulieren werden opnieuw geformuleerd, waarbij rekening gehouden is

met maatschappelijke conventies. De Schrift leert dat man en vrouw in het huwelijk een twee-

eenheid zijn. De Boer formuleert een voorlopige werkformule, later herhaald.

De twee-eenheid van mannelijk en vrouwelijk als beeld van God,

- in de navolging van Christus,
 - delend in de gaven van de Heilige Geest,
- krijgt gestalte*
- zowel in het huwelijk
 - als in de gemeente,
- in samenwerking van de onderscheiden dienst,*
- van de verantwoording door mannen
 - en de hulpvaardigheid van vrouwen.

Van belang is de opmerking dat dat geen seksegebonden taken zijn, maar taken gebonden aan de gaven van de Heer.

Ook de zusters hebben te dienen in de taakvelden van de kerk: verkondiging

en onderwijs; zielszorg en vermaan; hulpvaardigheid. Zij aan zij: mannen hebben vrouwen nodig en andersom. Het manco in de traditionele ambtsleer is het ontbreken van de overkoepelende mensvisie om taken van de vrouw te profileren. Er is een vertaalslag nodig: van rechtsongelijkheid in de gemeente naar gelijkwaardigheid.

We hebben te rekenen met de tijd waarin we leven. Denk aan de inclu-

sieve spreekwijze van de Bijbel. Daarin wordt met 'broeders' ook wel bedoeld 'broeders en zusters'. Het taalkleed is soms tijdgebonden, maar daarbovenuit is er meer, omdat de Bijbel een eenheid is. Met zo'n taalkleed hebben we ook te rekenen met begrippen als hoofd en onderdanigheid.

Er zijn buiten de ambtelijke dienst diaconessen in meervoud, zo wordt aangetoond. Dat wordt onderbouwd met een bijbelstudie over de taken van de vrouw. Het boek sluit af met een voorzet voor de formulering van een bevestigingsformulier in een vrouwelijk ambt. Het verwijst ook naar veel toegankelijke, vaak recente literatuur en geeft een goede aanzet tot verdere studie.

Gelijkwaardig in ongelijke dienst

Vatten we de grote lijn van de geraadpleegde lectuur samen, dan blijkt dat er op basis van de erkenning van de bestaande scheppingsordening een goede basis ligt voor de inrichting van de gemeentelijke man-vrouwverhouding. Deze is te typeren als 'gelijkwaardig in ongelijke dienst'. Daardoor is er ruimte voor de gezamenlijke dienst van zusters met diakenen, waarbij voorkomen moet worden dat de 'diacones' in de kerkenraad eenzelfde soort 'gezag'/zeggenschap krijgen als de ouderling en de huidige diaken.

Mannen hebben vrouwen nodig en andersom

Artikelen uit oudere jaargangen blijven beschikbaar!

Als redactie willen we graag artikelen uit vorige jaargangen, die nog van belang (kunnen) zijn, voor de lezers en andere belangstellenden beschikbaar houden. De mogelijkheid om artikelen van tenminste één jaar geleden op te vragen is er via www.woordenwereld.nl! Door te klikken op Nader Bekeken, Archief kunt u uit een aantal nummers downloaden.

Verder zijn trefwoordenregisters op alle voorgaande jaargangen te vinden op www.woordenwereld.nl, onder Nader Bekeken.

Vergeving, de kern van het christelijk geloof

Bij uitgever Van Wijnen in Franeker verscheen een prachtig werkje van de Nederlands gereformeerde exegeet Henk de Jong. Het is een stapeltje van drie studies in het Woord van God. De studies hebben een gezamenlijk thema: hoezeer is de vergeving van de zonden het hart van de bijbelse boodschap, en hoe bepaalt die vergeving de omgang van God met zijn volk?

In een Woord vooraf legt de auteur zijn kaarten op tafel. De

bijbelse boodschap moet in zijn tegen draadsheid worden gebracht: we hebben een groot probleem waar we van af moeten. Namelijk onze zonde. En de kern van de bijbelse boodschap is: God wil ons om Christus' wil onze zonden vergeven. Pas op voor een verkondiging die het zwaartepunt anders legt.

En nee, dat is geen boodschap die je als kerk meteen populair maakt, waarmee je de kerken weer vol preekt. Eerder zal het scheiding tweebrengen, isoleren en lijden. Maar het is het geloof in deze boodschap die ons weer met God in het reine brengt.

In zijn boek laat hij in drie studies zien hoe centraal de vergeving van de zonden is in de Bijbel.

De eerste studie gaat over de hoofdstukken 32 - 34 van het boek Exodus. Daar gaat het om het verbondsherstel na de zonde met het gouden kalf.

De tweede studie gaat over Jeremia 31:31-34, waar geprofeteerd wordt van een nieuw verbond dat de Here sluiten zal met zijn volk.

De derde gaat over Romeinen 3:25 en 26. Het opstel draagt als ondertitel 'Een pastoraal gesprek met het geweten'.

Plezier in het lezen van de Bijbel

De opstellen kenmerken zich door een nauwgezet luisteren naar de woorden van de Bijbel. Daarin wordt grote precisie betracht.

Tegelijk staar je je al lezend niet blind op exegetische details, maar houdt de

auteur onbekommerd je blik gericht op het geheel van de Schrift. Telkens wijst hij op bijzondere parallellen binnen het Oude Testament en ook legt hij de verbinding tussen Oude en Nieuwe Testament.

Het is een verademing om dit te lezen in een tijd waarin exegeten van het Oude Testament zich daarin lijken op te sluiten en dan ook nogal eens in vraagstellingen gedicteerd door schriftkritische wetenschappers. Daarbij is men al blij met conclusies als: het zou echt wel eens waar gebeurd kunnen zijn...

Dat spreekt mij niet zo aan. Mijn hart gaat er niet van branden. En, ik maak me sterk, ook de harten van jonge theologen in opleiding niet.

Maar in deze opstellen worden de grote lijnen van de Godsopenbaring duidelijk gemaakt. Je krijgt plezier in het lezen van de Bijbel. En daar zijn we mee gediend.

Het grote probleem van de Bijbel

In het eerste opstel laat de auteur zien hoe de onvolkomenheid van het oude verbond al meteen blijkt na de verbondssluiting. Mozes is de berg nog niet af, of de zonde met het gouden kalf speelt. Overspel op de trouwdag,

noemt De Jong dat. En hij laat zien hoe de oorspronkelijke cultus, gericht op gemeenschap met God, daarna verschuift naar een cultus waarin de verzoening centraal komt te staan. Schuld voor God, het grote probleem van de Bijbel. In mooie nauwgezette exegeses, met de nodige doorkijkjes naar Oude en Nieuwe Testament, loopt hij met zijn lezers door het gesprek dat Mozes als oudtestamentisch middelaar met God voert. Daarin wordt langzaam duidelijk dat God Zich laat zien als een vergevend God. Maar Hij is niet een God die alles maar over zijn kant laat gaan (Ex. 34:6-7).

Hoe lost zich zoiets ooit op? God maakt Israël tot zijn persoonlijk bezit. Dat is het wonder van de verbondenheid / het verbond van God met zijn volk. En Hij zal het volk nog ongekende wonderen laten zien (Ex. 34:10): verwachting van de Messias.

De kern 'zonde en vergeving'

In het tweede opstel over de profetie van een nieuw verbond in Jeremia 31:31-34 gaat de auteur anders te werk: hij volgt niet de tekst op de voet en geeft daar commentaar bij, zoals in het eerste opstel. Hij kiest nu een meer thematische benadering. Na kort te hebben uitgelegd wat hij met zijn bekende 'zandlopermodel' van de openbaringsgeschiedenis bedoelt, komt hij te spreken over wat profeten zijn, wie Jeremia was, wat een verbond is en hoe een wet echt past bij een verbond. Dat brengt opnieuw bij de kern 'zonde en vergeving'. Want dat vormt de kern van het nieuwe verbond: Gods wet is nu in mensenharten geschreven. Dat houdt volgens De Jong niet in dat gehoorzaamheid nu automatisch gaat. Nee, het gaat om een intens binnen brengen van deze geboden, een intens appel op de gehoorzaamheid dus. Net zoals de woorden dat allen, van de kleinste tot de grootste, de HERE zullen kennen, niet inhouden dat er geen onderricht en catechese meer nodig zijn in het nieuwe verbond. Het is juist een grote bemoediging voor dat onderricht. Want de kern van dat onderricht is de

boodschap van zonde en vergeving. Dat is de climax van het bijbelgedeelte van de profeet Jeremia. 'Ik zal hun zonden vergeven en nooit meer denken aan wat ze hebben misdaan.'

Kortom, en hier wordt de exegese echt prikkelend, het nieuwe is niet het in het hart geschreven zijn van de geboden, maar het nieuwe van het

nieuwe verbond is de verzekering van de schuldvergeving. God kennen als een vergevend God, ook als je ontdekt hebt dat je zijn verbond verbroken hebt (overspel op de trouwdag). Dat is het nieuwe kennen van God.

Ik vraag me af of hier het schrijven van de geboden in de harten van de gelovigen niet te minimaal wordt geïnterpreteerd ten bate van een maximale nadruk op het wonder van de vergeving. Hier komen rechtvaardiging en heiliging toch weer in een te spanningsvolle relatie te staan.

Wat er wel mooi aan is: heiliging ontstaat juist als een mens ervan onder de indruk is hoeveel hem vergeven moest worden. Denk aan de gelijkenis van de schuldenaar die dat besef ontbeerde en daarom zijn eigen schuldenaar naar de strot vloog (Mat. 18:23-35). Als vergeving een gepasseerd station is, wordt het met de heiliging niets.

Ruimte voor de eisende rechtvaardigheid

In het derde hoofdstuk gaat het om de prikkelende vraag wat God doet met de zonden die vergeven worden. Het gaat om het wonder van *verzoening door voldoening*. Jezus Christus betaalt echt voor de schuld van Gods kinderen.

Er is een rechtsbasis onder de vergeving.

De Jong realiseert zich dat deze boodschap tegendraads is. God zou ook kunnen vergeven zonder verzoening, wordt beweerd. Ton de Ruiter kon onder meer vanwege dergelijke ideeën niet langer predikant onder ons zijn. In de Nederlands Gereformeerde Kerken beweert ds. A.F. Troost iets dergelijks in zijn boek *Dat koninkrijk van U. Hoe kan Jezus de Messias zijn?* De Jong viel hem er via een recensie op aan. Troost werd als herder der kerk echter gehandhaafd. In de Engelstalige wereld zijn er uitgebreide discussies over gevoerd.

Een en ander heeft duidelijk te maken met een meer therapeutisch Godsbeeld, waarin voor Gods eisende rechtvaardigheid geen ruimte blijft. En al helemaal niet voor de hel.

De Jong weersprekt deze geluiden met een duidelijk en steekhoudend beroep op de Schriften.

Van harte aanbevolen.

N.a.v.: Drs. H. de Jong, *Vergeving, de kern van het christelijk geloof*, Van Wijnen, Franeker, 2012, ISBN 9789051943801, 112 pag., prijs € 12,50

Naar psalm 79

*Een puinhoop, God,
dat is er van geworden.
Als ik terugblik op mijn leven
krijg ik een brok in mijn keel.
Het stelt niets meer voor,
niets staat meer overeind.
Ik heb geen mens meer,
alleen vijanden.
En ik ben niemand,
een lachertje ben ik.*

*Waaraan heb ik dit te danken?
En hoe zit dat met u?
Kan ik wel op u rekenen
of rekent u mij af
op wat er vroeger mis ging?*

*Jeuken uw handen nooit eens
om ze op hun gezicht te slaan,
de mensen
die voortdurend de gek steken
met mij
en met u?
Komt u daar nooit op terug?*

*God, ik zou het liefst zingen
zoals vroeger,
'de Heer is mijn herder'.
Maar die brokken, God,
ik kom er niet overheen.
Ik kan niet zingen
met een brok in mijn keel.*

Piet van Midden
Uit: *Groeibijbel* 1999-2002

Ik moet bij dit vers denken aan het oude avondmaalsformulier,
waar over de christgelovigen wordt gezegd:
verslagen van hart als ze zijn.
De 'ik' uit dit gedicht is daarvan een voorbeeld.
Van enige triomfantelijkheid en parmantigheid is geen sprake.
Hier past maar één bede: Heer, wees deze zondaar en ook mij genadig!

Wat een hunkerende generatie nodig heeft

‘De tijdgeest laat christelijke jongeren niet onberoerd, met chaos en leegheid als gevolg. Maar dat raakt net zo goed de oudere generatie.’ Met deze zinnen opent een lang en boeiend artikel in het *Reformatorisch Dagblad* van Els van Dijk. Zij is directeur van de Evangelische Hogeschool. En ook auteur van het vorig jaar verschenen *De hunkerende generatie*, een beknopte maar uiterst trefzekere schets van hoe jongeren van vandaag ‘in elkaar zitten’. Dit boekje beveel ik graag aan. Het artikel ligt in het verlengde van het boekje. De titel: ‘Hunkerende generatie vraagt hartschotelijke opvoeders’ (RD 14 januari 2013). Graag geef ik een paar stukjes door. De auteur geeft eerst een korte schets van de cultuur waarin jongeren opgroeien:

Regelmatig zijn er van die gebeurtenissen die ons verbijsteren en die in de

media breed uitgemeten worden. In 2012 waren dat bijvoorbeeld het Facebookfeest in Haren – waaraan zelfs het woord van 2012 ontleend is: ‘Project X-feest’ –, de afschuwelijke schietpartij op een school in Amerika en de zelfdoding van een tweetal jongeren, Tim en Fleur, als gevolg van pestgedrag. Wat is er toch aan de hand? De cultuur waarin wij leven laat met name jongeren niet onberoerd. In deze wereld gaat het om de grootste, het meeste, om geld en bezit, om luxe hebbedingetjes, gadgets, het eigen gelijk en om grote ego’s. En we kunnen om ons heen zien wat daar de gevolgen van zijn. Chaos en destructieve krachten op allerlei terreinen, moreel en ethisch verval. Voor jongeren is er geen bescherming in een wereld die alles maar goed vindt. In onze samenleving ontbreekt het aan een gemeenschappelijke cultuur die mensen bindt. Dat gebrek aan binding

veroorzaakt een gevoel van onbehagen. Ik noem dat benauwende vrijblijvendheid. Als er talloze keuzemogelijkheden zijn, lijkt dat een gevoel van vrijheid te genereren, maar het tegenovergestelde is waar. Voor jongeren wordt het leven bedreigend als de kaders wegvallen en duidelijkheid ontbreekt. Als zelfontplooiing en maximale behoeftebevrediging het hoogste ideaal vormen in plaats van normen en regels, als het verlangen naar een betere wereld waarop vrede en gerechtigheid wonen uitdooft, wordt het leven een puinhoop.

Vervolgens laat ze vanuit de Schrift zien dat dit toch bepaald Gods bedoeling niet is. Het is de taak van volwassenen zich in te spannen om aan jongeren die bedoeling wel te laten zien en hun leven te verbinden aan God. Ze werkt dat dan uit met het beeld van het zout.

Zout

Laat ik dat uitleggen met de werking van zout. Zout heeft verschillende functies. Die komen we ook in de Bijbel tegen. Zout als smaakmaker, als bestanddeel van het reukoffer, als het verzorgende element in de samenleving, en zout als reinigingsmiddel. Wij gebruiken zout nog steeds in allerlei toepassingen. We weten dat zeewater de huid reinigt, dat een neusspray met een zoutoplossing de luchtwegen opent en ook dat zout een conserverende werking heeft. En natuurlijk de meest gebruikte functie van zout: het geeft smaak aan ons voedsel. Zout is een mineraal dat zo stabiel is, dat het van zichzelf zijn smaak niet verliest. De enige manier waarop zout zijn kracht verliest, is door het te vermengen met iets anders. Als de kracht van Gods Woord en de heilzame werking van het Evangelie worden vermengd met andere woorden en gedachten, verliezen ze hun kracht. En daar zie ik talloze voorbeelden van. Vaak is die vermenging geen bewuste keus, maar is het mensen overkomen.

Of misschien moet ik het anders zeggen. Wij zijn ons er lang niet altijd van bewust dat wij in de wereld waarin wij leven onnoemelijk vaak blootgesteld worden met allerlei gedachten en ideeën die beslist niet in overeenstemming zijn met die van onze God en die zich dus daarmee vermengen. En dat heeft een desastreuze uitwerking. Daarom zijn er zo veel krachteloze mensen, ook onder christenen, die 'maar wat doen'. Ik zie vermoeide en belaste jonge mensen rondlopen die via hun oordopjes allerlei leugens binnenkrijgen die er wel inslijten en vervolgens als waarheid gezien worden.

Zo sprak ik een jongen die redelijk depressief was en die bij het onder woorden brengen van zijn situatie een blaadje papier uit zijn broekzak haalde met een aantal songteksten. 'Kijk', zei hij, 'lees maar, zo voel ik mij vaak. Dit liedje heb ik vaak in mijn hoofd.' De tekst van het liedje bevatte een inhoud die haaks staat op de geweldige woorden van Psalm 139. Is het vreemd dat zo'n jongen zichzelf dan als overbodig, nutteloos en waardeloos ziet? Op allerlei mogelijke manieren probeert satan mensen los te weken van hun bestemming. Als wij dat toestaan en Gods Woord laten vermengen met andere gedachten, raken we beslist de weg kwijt. Jongeren krijgen via moderne media ongelooflijk veel informatie binnen die haaks staat op Gods gedachten over hen. Een van de gevolgen daarvan is dat zij zich door de dagen heen slepen, vaak zonder doel voor ogen te hebben, zonder idealen, zonder verlangen. En daar komen soms heel gekke dingen van.

Ergens las ik dat jongeren met idealen niet uit de rails lopen. Ik geloof beslist dat dit waar is. En in breder verband kunnen we stellen dat een samenleving zonder idealen ten onder gaat. We zien het voor onze ogen gebeuren.

Licht

Hoe komt het dat er ook onder christenen steeds minder bevlogen mensen lijken te zijn? Steeds minder mensen met idealen of, om het modern te zeggen, met een passie, met een missie. Willen we nog wel verschil uitmaken in deze

wereld en hoe dragen we als volwassenen dat over op jongeren? Wat drijft en dringt ons? Waar klopt ons hart voor? Of zijn we inmiddels zo ingedut dat we dingen maar laten gebeuren, of sterker nog, zijn we zo vergiftigd door consumentisme en materialisme dat we passief zijn geworden en denken dat we hier zijn om het naar onze zin te hebben?

Van Dijk benadrukt dan het belang van 'dubbel luisteren', namelijk zowel naar de wereld om ons heen als naar wat de Bijbel zegt:

Als je wel goed naar de Bijbel luistert en niet naar de wereld, word je wereldvreemd. En dat kan als gevolg hebben dat je je terugtrekt in een subcultuur, veilig verscholen voor de buitenwereld.

Als er dan nog een boodschap overblijft, zal deze de buitenwereld niet veel te zeggen hebben. En dus voldoe je niet aan Gods roeping het Evangelie in deze wereld uit te

dragen. Omgekeerd: als je wel goed naar de wereld luistert, maar niet naar de Bijbel, laat je je al snel meeslepen door de publieke opinie en wat iedereen vindt en doet, met als gevolg dat je van God afdrijft en Hem niet trouw blijft. Wereldmijding en wereldgelijkvormigheid, geen van beide mag een optie zijn. Waardoor wordt ons denken en dat van jongeren beïnvloed? Door de Bijbel, door de Heere Jezus of meer en meer door de geluiden van en uit de samenleving?

Twee koninkrijken

Het kan toch niet waar wezen dat we alles maar op z'n beloop laten en dat we de huidige wereld maar laten zoals die is? Toch niets meer aan te doen? Als je naar de geschiedenis kijkt, dan zie je dat de christenen die het meeste deden voor de tegenwoordige wereld juist degenen waren die het meeste aan de andere wereld dachten. Zij allen lieten sporen na op aarde juist doordat hun

gedachten vervuld waren van de hemel. Als christenen nauwelijks nog aan de andere wereld denken, krijgen ze op dit punt maar weinig meer voor elkaar. 'Mik op de hemel en je krijgt de aarde op de koop toe, mik op de aarde en je krijgt geen van beide', stelde C.S. Lewis. De Heere Jezus gebruikt de begrippen 'zout' en 'licht' als Hij het heeft over de taak en functie van gelovigen in deze wereld (Matth. 5:13-16). Zout als een krachtige verborgen kracht, terwijl licht schittert in het openbaar. Christenen zijn niet alleen een invloed achter de schermen, maar zijn bedoeld als een geestelijk licht in het openbare leven. Het Licht van de wereld mag ons zo verlichten dat ons leven de helderheid en de warmte van Gods verlossingswerk toont. Maar een wereld die gedomineerd wordt door haat, waarin compassie, vergevingsgezindheid en naastenliefde ontbreken, waar christenen zich terugtrekken, kan niet voortbestaan. In zo'n wereld gaat het licht uit.

We mogen jongeren leren te leven als burgers van twee onderscheiden koninkrijken. Een absolute voorwaarde daarvoor is dat we zelf daarin het goede voorbeeld geven. Maken wij als opvoeders en begeleiders het gebed van de Heere Jezus concreet dat Gods wil moet geschieden op aarde zoals in de hemel? De stad van deze wereld verleidt ons elke dag tot wellust, tot consumeren, tot uitbuiten, tot overheersen. Elke daad van weerstand daartegen is een overwinning voor de stad van God, waardoor het leven in beide werelden direct wordt beïnvloed.

Van Dijk stelt daarom dat er gedreven mensen als opvoeders en voorbeelden nodig zijn, bezielde navolgers van Hem die als Kind onze gebrokenheid binnenkwam.

Het kan niet uitblijven dat navolgers van dit Kind bezielde mensen zijn, die verlangen naar een ommekeer, naar heil, verlossing en genezing van alle gebrokenheid. Ons hele leven is een oefening in verlangen, zei Augustinus. Een verlangen naar meer van God in ons leven en in de wereld waarin wij leven. Als dat verlangen ons kenmerkt, hebben we een missie in dit leven en dan zal iedereen die ons meemaakt dat zien en ervaren.

Stilte

Een leven kent geen richting als het niet vanuit een krachtige overtuiging, een sterk ideaal, een stevige missie en een duidelijke hartstocht wordt geleefd. Alleen met hartstocht ontsnapt de mens aan het gevaar een massaproduct te worden, waarover anderen dan beschikken. Daarom was Kierkegaard zijn tijd ver vooruit toen hij beweerde dat mensen in de tijd waarin hij leefde boven alles hartstocht nodig hadden, zoals scheurbuikpatiënten groente nodig hebben. Mensen gaan ten onder als zij alleen door verstand, meninkjes en beschouwingen geleid worden. Zij blijven dan steken in het voorportaal van de actie en nemen de rol aan van de toeschouwer.

Als we hartstochtelijk leven voor het ideaal van het Koninkrijk van God, komen we in beweging. Dan helpen we jongeren om zich los te maken van wat hen vastlegt of bindt, uit rollen en maskers, uit (soms nare) gewoonten van het alledaagse leven, uit soms heel vervelende culturele invloeden, ontmaskeren we de leugens die deze wereld hun opdringt om uiteindelijk uit te komen bij zoals God het leven en hen bedoeld heeft. Dat lukt alleen als we zelf loskomen van de waan van de dag, en we rust- en stiltemomenten inlassen, hoe wereld-

vreemd dat ook lijkt. Pas in de stilte kunnen we ons ontdoen van de leugens waarmee satan ons probeert op te zadelen. Kunnen we vrijkomen van de waan van de dag en kunnen we luisteren. Zodat we niet onszelf centraal stellen

Water op harde steen

maar kunnen onderzoeken welke gedachten God koestert. Voor christenen werkt het net zo als bij vissen: om bij de bron te komen, moeten we altijd tegen de stroom op. Kerk, opvoeding en onderwijs mogen plaatsen zijn waar geoefend wordt in de stilte, waardoor iedereen vol wordt van Gods Woorden, ook al lijken sommige vestingen onneembaar en lijken er in sommige levens al zo veel onmogelijkheden te liggen. Dan houd ik mij maar

vast aan de uitwerking die zacht en vloeibaar water op harde stenen kan hebben. Als water gestaag en langdurig op steen valt, zal het uiteindelijk een opening uitslijten. Zo kunnen mensen verharde en gesloten harten hebben en

een onneembare vesting lijken. Maar als zij veelvuldig het Woord van God beluisteren en de zachtheid van Zijn liefde proeven, zal hun hart zich op een gegeven moment openen in diep respect en ontzag voor God.

Duran Renkema een jaar later

In het dagblad *Trouw* (27 dec. 2012) stond een interview dat minstens opmerkelijk is te noemen. En wel met Duran Renkema. Wie was dat ook alweer? De leraar aan de gereformeerde basisschool te Oegstgeest die zijn ontslag aanvocht. Dat ontslag in 2011 had te maken met de scheiding van zijn vrouw en het aangaan van een homoseksuele relatie. Toch vocht hij de ontslagprocedure met succes aan bij de rechter. En een alom aandachttrekkende kwestie was geboren. Ook in ons blad is daar indertijd uitvoerig aandacht aan gegeven in de *Kroniek* (van ds. C. van Dijk, nov. 2011). Toch besloot Renkema korte tijd later in te stemmen met een regeling waarbij hij niet meer zou terug-

keren aan zijn oude basisschool. Maar onrecht was hem aangedaan, zo vond hij. En zo vond bijvoorbeeld met hem de homo-organisatie Contrario. Een jaar later wordt op de kwestie in *Trouw* door Marije van Beek teruggekeken onder de titel: 'Homoseksuele leraar vocht zijn ontslag aan en won, maar vertrok alsnog.' Het is een interview met Renkema. De Renkema die in 2011 vond dat zijn ontslag onterecht was omdat hij van harte gereformeerd zei te zijn en graag drager wilde zijn van de gereformeerde identiteit van de school. Wat deze betuigingen allemaal waard waren, wordt duidelijk in het stuk van het artikel dat ik hier doorgeef:

Dit jaar begon hij met een nieuwe baan op een school in de Hoeksche Waard. Renkema woont nu in Rotterdam bij zijn vriend Ton. Daar vierde hij gisteren Kerst met zijn twee kinderen. In zijn vrije tijd zet de leraar zich in voor gesprekken over homoseksualiteit in het christelijk onderwijs. Hij geeft gastlessen en spreekt op congressen. 'Of ik deel speldenprijkes uit via Facebook en Twitter.' Dat er nooit eerder een ontslag is aangevochten op een orthodox-christelijke school, is niet omdat er geen andere gevallen zijn, zegt Renkema. 'Er kan zó op je ingesproken worden. Dus blijven veel homo's onzichtbaar. Ik wist zelf altijd al dat ik ook op mannen viel, maar zolang het niet hoefde, heb ik niets gezegd. Ik

was verliefd op mijn vrouw. Ex-vrouw. We zijn uit elkaar gegroeid doordat ze een ernstige ziekte kreeg, multiple sclerose.'

Waarom kwam u wel in het geweer? 'Ik heb een sterk ontwikkeld rechtvaardigheidsgevoel. Ik zou geen goede leerkracht kunnen zijn omdat ik homoseksueel was. Hoe kun je dat zeggen, terwijl ik hier al zes jaar met zoveel succes werk? Mijn leerlingen liepen elke dag met gelukkige gezichten het klaslokaal uit. Ik was nu eenmaal niet de reclamewereld uit gegaan en leraar geworden omdat het zo lekker verdient. Ik wilde iets doen.'

Hoe gaat het met uw ex-vrouw? 'Ons huwelijk is niet naar de filistijnen gegaan omdat ik voor een man heb gekozen. Het zat al flink in het slop op het moment dat ik Ton tegenkwam op een

verjaardag van een gezamenlijke vriend. Toen was het: boem. Op mijn trouwdag heb ik beloofd dat ik mijn hele leven voor haar zou zorgen: de financiële verplichtingen blijf ik vervullen. Daar heb ik geen problemen mee.'

Maar hoe gaat het met haar? 'Ze heeft hulp. Veel mensen denken dat ik haar verlaten heb, maar voor mij voelt dat niet zo. Als ik bij haar gebleven was, zou het desastreus met me zijn afgelopen. Ik zou een burn-out of depressie gekregen hebben. Vanaf hier kan ik beter voor mijn gezin zorgen.' Met de kerk heeft Renkema niets meer. Zelfs met Kerst gaat hij niet. Maar zijn geloof is juist verdiept, zegt Renkema. 'Ik ben mijn angst voor God kwijt. Ik hoef niet meer. Van de kerk moet je ergens aan voldoen, wat je niet kan. Dat maakt mensen angstig. Nu ben ik veel rustiger.

Er zit nog wel een hoop boosheid in me: mij werd zoveel onrecht aangedaan – en dan in de naam van iets goeds. Ik werd weggeduwd. Ik ben buiten de stad gegooid. Dat is het tegenovergestelde van liefde. Daar is God niet van.'

Bid u nog?

'Ik bid 's ochtends, ja, als ik in de auto zit, dan praat ik met God. En als ik weer eens aan het foeteren ben – bijvoorbeeld over de kersttoespraak van de paus – dan lijkt het wel of ik God lachend hoor zeggen: "Ah, laat ze maar. Ze komen er nog wel een keer achter hoe ik echt ben."

Ik heb de indruk dat dit interview vooral laat zien hoe Renkema zelf echt is...

D66, een partij van christenpesters of hoeder van de democratie?

Nu er een kabinet is van louter niet-christelijke partijen, die ook op geen enkele manier van gedoogsteun van een christelijke partij afhankelijk zijn, lijkt er een inhaalslag begonnen om restantjes christelijkheid in de wetgeving op te ruimen. Je hoeft daarbij niet meteen te doen alsof het een voorspel is van vervolgingen zoals christenen op veel andere plaatsen in de wereld verduren, om hier toch minimaal bezorgd en verdrietig over te zijn. Niet zozeer als het gaat om eventuele gevolgen voor christenen (dat loopt wel los) als wel uit bewogenheid om een samenleving die kennelijk zo sterk de behoefte heeft om laatste restjes christelijke wortels uit te roeien. Een nieuw begrip deed in de discussies hierover de ronde: christenpesten. Het wordt met name toegedicht aan D66, geen regeringspartij, maar wel gretig initiatiefnemer tot de grote schoonmaak die kennelijk gehouden moet worden. Hoewel... volgens Ewout Klei wordt in deze beeldvorming D66 onrecht ge-

daan. Klei is in 2011 bekend geworden door te promoveren aan onze TU in Kampen over de geschiedenis van het GPV. Toen al trok de aandacht dat hij als GKv'er actief lid van D66 bleek. Uit zijn artikeltje blijkt hij overigens geen GKv'er meer te zijn, maar remonstrants te kerken (hoelang zou het geleden zijn dat hij ter wille van zijn promotie in Kampen de drie formulieren van eenheid ondertekend heeft?). Zijn artikel is in *Trouw* verschenen op 4 januari 2013 (sprekende titel: 'D66 vijlt slechts christelijke restanten uit de Grondwet'). Een nauwelijks gewijzigde versie verscheen vervolgens in *Christelijk Weekblad* van 11 januari (titel: 'Christenpesten'). Wat zijn zijn argumenten ervoor dat het met D66 wel wat meevalt? Klei:

Gelijke behandeling

In zijn reactie op de kritiek schreef D66-Kamerlid Gerard Schouw (Podium, 1 december) dat zijn partij geen christenen pest maar vindt dat iedereen in Nederland gelijk behandeld moet worden.

D66 wil het verbod op godslastering schrappen omdat deze wet religieuze een voorkeursbehandeling geeft boven niet-religieuze. Het gaat Schouw om de staat. Die moet neutraal zijn en alle levensovertuigingen gelijk behandelen. Het verwijt dat D66 moslims zou bevoordelen ten opzichte van christenen is gemakkelijk te weerleggen. Bij hoofddoeken, boerka's, aparte zwemkleding (de zogenoemde boerkini) enzovoorts gaat het telkens om de persoonlijke keuze van mensen om hun geloof vorm te geven. Dit raakt de staat niet. Christenen mogen van D66 ook met kruisjes en WWJD (What Would Jesus Do)-armbandjes of lange rokken op straat lopen. Maar als onze grondwet, net als Egypte, een preambule krijgt waarin staat dat de sharia de belangrijkste bron is voor wetgeving, zal D66 zich hiertegen uiteraard verzetten. Het feit is alleen dat er in de Nederlandse wetgeving geen islamitische elementen zitten, maar wel nog steeds tal van christelijke.

Vrijzinnig

D66 kenmerkt zich niet door een anti-christelijke houding. Tal van christenen zijn actief voor D66, vooral uit de vrijzinnige hoek (ik bezoek zelf tegenwoordig de remonstranten in Zwolle). De negatieve houding van D66'ers als Borst en Gruijters kan historisch verklaard worden: tot medio jaren zestig was Nederland een christelijk land, gedomineerd door de conservatieve geest van de verzuiling. Veel mensen die zich hier – vaak met pijn en moeite – van hebben vrijgemaakt, zetten zich af tegen het christelijke verleden dat ze als bekrompen en benauwend hebben ervaren. Dat de ChristenUnie en vooral SGP vaak de calimerokaart trekken, draagt niet bij aan een beter wederzijds begrip

tussen christenen en niet-gelovigen. Het GPV (één van de voorlopers van de ChristenUnie) was in 1993 nota bene ook voor de ontkoppeling van kerk en GBA. Maar nu D66 het wil, heet het volgens SGP-Kamerlid Roelof Bisschop 'kleinzielig christenpesten'.

Het is opvallend hoe anders geoordeeld wordt in hetzelfde Trouw door politiek commentator Hans Goslinga. Op 6 januari schreef hij een column die mij wat meer spijkers op de kop lijkt te raken. Onder de titel 'Pas op als D66 de democratie preekt' schrijft hij: *Als iets de politieke cultuur sinds het begin van deze eeuw kenmerkt is het een ongekende verbetering. Of het nu gaat om de vrijheid van meningsuiting, de scheiding van kerk en staat of de positie van de koningin in het staatkundig leven, steeds voeren radicale opvattingen de boventoon en delft de relativering het onderspit. De ironie is dat deze tendens zich niet keert tegen het democratisch ideaal, maar zich daar juist op beroept. Niet voor niets waren de Democraten 66*

de drijvende kracht achter het uitschakelen van de rol van het staatshoofd in de kabinetsformatie. De informateurs Kamp en Bos mochten tijdens de jongste formatie ternauwernood een kopje thee drinken op het paleis. De koningin inhoudelijk bijpraten over de stand van de onderhandelingen was strikt verboden. Hetzelfde D66 gaat nu voor in een al even absolute, zo niet rigide uitleg van het principe van de scheiding tussen kerk en staat. Dit principe houdt in dat de overheid zich neutraal opstelt tegenover religies en levensovertuigingen. D66 voert het zo ver door dat elke verwijzing naar God uit het publieke leven moet worden geschrapt, zoals de woorden 'bij de gratie Gods' in de koninklijke afkondiging van wetten. Voor enige relativering

zou de partij te rade kunnen bij Busken Huet. Deze negentiende-eeuwse dominee en schrijver wilde graag erkennen dat de koning regeerde bij de gratie Gods, maar in geen andere zin dan waarin ook de kleermaker van de koning aan goddelijke genade zijn bestaan dankte.

Voor D66 lijkt neutraliteit van de overheid een waarde op zich geworden, ontdaan van elke context. In het publieke leven mag zich in niets nog iets weerspiegelen van de huidige of vroegere cultuur. De vertegenwoordigers van de partij, onder leiding van de kunsthistoricus Pechtold, dragen de 'consequente scheiding tussen kerk en staat' uit met een vroomheid zo uitgestreken dat een farizeeër er jaloers op zou worden. Alles omwille van de democratie. In mijn laatste column van vorig jaar heb ik de historicus Johan Huizinga aangehaald, die zeventig jaar geleden vaststelde dat de naam 'democratie' eigenlijk geen gelukkige vondst is geweest voor een staatsvorm die vrijheid en gelijkheid voor de wet centraal stelt.

NaderBekeken

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris Ds. H. Pathuis
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Drs. J.W. van der Jagt
Eindredactie Drs. G. den Dulk
M.J.A. Zwikstra-de Weger
Redactie Dr. A. Bas
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. A.N. Hendriks
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: jkooistravis@home.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. S.M. Alserda, Hoogkerk
Ds. J. Beekhuis, Amersfoort
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Brouwershaven
J.H. Bollemaat, Dalfsen
A.C. Breen, Armadale, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Axel
Ds. H. Drost, Rivne, Oekraïne
Drs. B.P. Hagens, Soest
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Den Helder
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
Ds. M.H. Stiggers, Hoevelaken
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Putten
Ds. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Leek
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

CD: Nader Bekeken is ook op CD verkrijgbaar.
Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden,
postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):

1. via internet:

www.woordenwereld.nl en www.bladenbox.nl, uitsluitend voor het opgeven van nieuwe abonnementen.

www.aboland.nl, voor alle overige wijzigingen

2. schriftelijk:

Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest

3. telefonisch:

0900-ABOLAND of 0900-226 52 63 (€ 0,10 p/m).

Beëindiging abonnement:

Via www.aboland.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Kijk voor meer informatie en uitgebreide abonnementsvoorwaarden op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

Nader Bekeken	34,00
Nader Bekeken + vier cahiers	67,00
Nader Bekeken studenten	16,00
Cahiers bij abonnement (per jaar)	36,00
Cahiers, losse verkoop	11,00
Bankrekening: 59.29.31.927 ABN/AMRO	
Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso).	
Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-	

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

ISSN 1380 - 3034

Een staatsvorm die in de naam al de onvervulbaarheid van het ideaal van volksheerschappij meedraagt, kon volgens hem alleen maar frustraties en misverstanden oproepen.

Het probleem van D66 is vermoedelijk dat het nog altijd – ja, bijna heilig – gelooft in de vervulbaarheid van dat ideaal en geen stap onbenut wil laten dat binnen bereik te brengen. De welhaast zelotische ijver om de invloed van de koning en de kerk op het publieke leven volledig uit te bannen valt in dat perspectief goed te begrijpen. Tegelijk wordt in één klap duidelijk waarom Huizinga, toen hij dit schreef (in 1943), zich over het begrip democratie zorgen maakte. Liever had hij gezien dat was gekozen voor de naam isonomie, omdat deze beter de essentie zou uitdrukken van een vrije samenleving waarin burgers voor de wet gelijk zijn. Ik denk dat hij gelijk had, ook in die zin dat woorden een denkrichting bepalen. Zo leidt het ideaal van volksheerschappij gemakkelijk tot meerderheidsdenken, omdat de helft plus één het ideaal al enigszins zou

benaderen. In Huizinga's staatsvorm zou het accent eerder liggen op de vrijheid en ruimte voor iedereen, dus ook voor de helft min één.

D66 levert het beste bewijs van 'zuiver democratisch' denken met de pogingen zelfs de geringste sporen van het eens christelijke Nederland uit te wissen. De partijen die het predicaat 'christelijk' voeren zijn een minderheid geworden, zelfs niet groot genoeg meer om hervormingen in de grondwet tegen te houden. De partij ziet dus haar kans schoon en kiest liever de stoomwals dan het debat. De motie om de Zondagswet af te schaffen werd vlak voor het kerstreces ingediend, op een moment dat er geen debat meer over mogelijk was.

Met de zondagochtend voor kerkelijk Nederland en de zondagmiddag voor onkerkelijk Nederland is deze wet uit 1953 (niet 1815, zoals D66 beweert) trouwens een schoolvoorbeeld van isonomie. De indiener, de katholieke minister Beel, wilde zo recht doen aan de behoeften en verlangens van verschillende groepen.

Let wel: dit gebeurde in een tijd dat de christelijke partijen nog een absolute meerderheid hadden. Het is dan ook een fabeltje dat zij hun opvattingen dwingend aan de samenleving wilden opleggen. Ik heb al vaker aan de hand van de staatkundige feiten (onder meer crematiewet, echtscheidingswet, abortuswet, euthanasieregeling) laten zien dat de verdraagzaamheid van de christelijke partijen jegens andersdenkenden groter is geweest dan de tolerantie die hun nu omgekeerd ten deel valt. In al die gevoelige kwesties zochten zij steeds het compromis.

Natuurlijk horen minderheden de codificatie van breed levende rechtsgevoelens te aanvaarden. Maar aanvaarden na zorgvuldig debat is wat anders dan zich schikken naar de dwingelandij van de meerderheid, zeker als die de verbetering laat zien van de partij die zich zo graag als redelijk presenteert.

STICHTING WOORD & WERELD

Zojuist verschenen: Cahier 95 **Zondaars en bedelaars**

Over de kerk, de gemeenteleden
en de verkondiging van het Woord,
door Hans W. Maris

168 x 230 mm, genaaid, gebrocheerd, 88 pagina's

Prijs bij abonnement € 9,-
Ook verkrijgbaar bij de boekhandel voor € 11,-

bestel via www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl (ook voor een abonnement)

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening 32.46 25.901 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

@NaderBekeken

www.facebook.com/naderbekeken.woordenwereld

www.woordenwereld.nl